49՝՝ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1577 Կ. ՊՈԼԻՍ ՇԱԲԱԹ 12 – 25 ՕԳՈՍՏՈՍ 1906 5 ՐԷՃԷՊ 1324 – 12 ԱՂԸՍՈՍ 1322

Journal Armenien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte.
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ՈՐՈՒ Կ'ՈՒՂՂՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԹՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Գալաթա Սրի Ճաւտէսի, 38
Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ եւ չեն արուիր

Մանզումէի Էֆքեար

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افکار
ارمنیجه یومی وسیاسی غزته در
صاحب امتیازی: ارجانس فریر
اداره‌خانه‌سی: باب عالی جاده‌سنده نومرو ۳۸

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆԽԻԿ	Տարեկան	Վեցամեայ
Պոլսոյ համար	80 ղր.	50 ղր.
Դաւառներու համար	108 »	60 »
Արտասահմանի համար	25 ֆր.	18 ֆր.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար տողը 5 ղրուշ
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ''ՄԱՆԶՈՒՄԷ,, ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՏԱՏՈՒՄՆԵՐ

ՇՐՋԱԶԳԵՍՏԻ Մը ՇՈՒՐՋ

Զհենհեղիէրը Մեծ Շուկային ամէնէն ինքնատիպ մասն է, Պէզէսթէնէն եւոր։ Արեւելեան ճաշակը իր հնաբոյր դրոշմը անխախտ պահած է դեռ գոթական ճարտարապետութեամբ կառուցուած այս սիւնազարդ պալարին վրայ, որուն նոր ու խոնաւ միջանցքը աջէն ու ձախէն կ'եզերեն հարիւրաւոր կարճ ու գլխուկ սիւներ։ Իւրաքանչիւր խանութի առջեւ փոքրիկ կամարներ ու հարթ գմբէթներ յօրինելով։ Արեւելեան ամէն մեծ քաղաքներու յատուկ պալարն է Զհենհեղիէրը, ուր եւրոպական տարազն ու սովորոյթները մուտ չեն գործած և իւրաքանչիւր խանութպան բաղմոցին վրայ ծալապատիկ նստած՝ իր քով կը հրամցնէ յաճախորդը ու այնպէս կը սկսի առուտուրի։ Գործածուած առարկաներ են որ կը ծախուին ընդհանրապէս այս շուկային մէջ, գորգեր, կապերտներ, մուշտակներ, պարսկական շալեր և մանաւանդ կնոջական հագուստներ ամէն ձեւէ ու տարազէ։

Անցածները այդ շուկայէն կ'անցնէի երիտասարդի մը հետ, զոր դեռ այն օրն իսկ ճանչցեր էի։ Ճամբան առուծախի տաք սակարկութեան մը բռնուած կը յառաջանայինք, երբ ուղեկիցս յանկարծ ընդհատեց խօսակցութիւնը ու կանգ առաւ խանութի մը առջեւ։ Ես ալ կեցայ։ Երկնագոյն նուրբ կերպասէ ճոխ շրջազգեստ մը կախուած էր երկաթ ձողէ մը։ Երիտասարդը սակարկութիւնը, դրամը, շանը նոյն իսկ իմ գոյութիւնս ալ մոռցած՝ դամուած մնացած էր շրջազգեստին առջեւ մտացնոր ապուշի մը ձեւով։ Ո՛չ ճամբան կը շարունակէր, ո՛չ ալ հետս կը խօսէր, աչքերը շրջազգեստին վրայ յառած՝ անյագ տենչով կը դիտէր զայն՝ մոլեգնաբար։ Կանխապէս չէի ճանչնար զայն։ Ի՛նչ մարդ էր արդեօք, ի՛նչ բնաւորութեան տէր էր։ Խանութպանը որ կը ճաչէր, անմիջապէս դուրս ցատկեց ու շրջազգեստը ձողէն վար առնելով,

— Սքանչելի ապրանք է, ըսաւ, ասեղը վրան է դեռ, հաղիւ երկու անգամ հագնուած է, եթէ նորը չմնել ուզէք, անպատճառ տասնը հինգ ոսկի մը տալու էք։ Ես գրեթէ ձրի առած եմ զայն և շատ աժան կրնամ տալ ձեզի։

Ես բնականաբար խօսքի չէի խառնուեր, մինչդեռ զարմանալին այն էր որ ուղեկիցս որ այնչափ նուիրուած կ'երեւէր շրջազգեստին, ան ալ բերանը չէր բանար, մինակ մերթ ընդ մերթ լայն շունչ մը կ'առնէր քիթին երկու ծայրերէն, ինչ որ զգուած յուզում մը կը մատնէր։

Խանութպանը շարունակելով խօսիլ,

— Բացառիկ բան մըն էր ասիկա, ըսաւ, ամէն անգամ ասանկ ապրանք չինար չուկան, տեսէ՛ք ինչ ճաշակ, ինչ վայելչութիւն կայ շրջազգեստին վրայ։ ասոր տէրն ալ խիստ ճաշակի տէր, ազնիւ, գեղեցիկ ու ամէնէն սիրուած դեռատի հարս մըն է եղեր, ինչ օգուտ որ չէ կրցեր վայելել։

Խանութպանին այս խօսքերուն վրայ, տեսայ որ երիտասարդը մեղրամոմի նման դեղնցաւ ու հազիւ մատակայ սիւնին կռթնելով կրցաւ ինքզինք բռնել։

—Ինչ կ'ըլլաք բարեկամ, հարցուցի, մինթէ կը ճանչնայի՞ք զինքը։

Ուղեկիցս չկրցաւ խօսիլ, գլխու հաստատական նշանով մը միայն պատասխանեց։ Մինչդեռ խանութպանը ապրանք ծախելու տենչէն մղուած, շարունակ գովեստը կ'ընէր շրջազգեստին ու անոր հանգուցեալ տիրոջը։

Անել կացութեան մը մատնուած էի հիմա, ո՛չ կրնայի երիտասարդը ձգել երթալ, ո՛չ ալ անոր քմահաճոյքներուն ծառայել։ ամէն պարագայի մէջ սակայն զգալով որ այս շրջազգեստը մտէն առնչութիւն մը ունի ուղեկիցիս հետ և անոր այս հոգեկան ծանր կացութեան մէջ զինք լքելը մարդկութեան հակառակող ընթացք մըն է, զայն ժամ առաջ փրկելու համար յուզումին առարկայէն,

—Անօգուտ է հոս կենալը, ըսի, երթանք։

Երիտասարդը չլսեց իսկ իմ այս թելադրութիւնս, այնչափ վերացած էր ու գլուխուած։ Խանութպանը անդամ մըն ալ աջէն ձախ դարձուց շրջազգեստը ու նոր գովեստ մը արտասանած ըլալու համար, հիացական ակնարկով մը,

— Օրէնաւ հոգի, բացագանչեց, ի՞նչ մաքրութիւն, ի՞նչ կոկիկութիւն, կարծես բնաւ չէ՛ հագնուած, տեսէք օձիքը, քղանցքին ծայրերը, թեւերուն բերանը դեռ կը՝ծրը՝ը վրան։

Այս անգամ տեսայ որ արցունքի երկու խոշոր կայլակներ գլորուեցան երիտասարդին այտերէն վար, խանութպանը՝ որ մինչեւ այն ատեն բան մը չէր կասկածած, ուղեկիցիս արցունքը տեսնելուն պէս անդրադարձաւ իսկոյն ու յուզումի առարկան անհետացնելու փափկանկատ դարձուածքով մը շրջազգեստը խանութէն ներս սպրդեցնելով ինքզինքներդ ճաշիլ։

Երիտասարդին թեւ տուի ու խանութէն երբ բաւական հեռացանք,

—Ներեցէ՛ք ըսի ինչո՞ւ այդչափ յուզուեցաք, ի՞նչ կապ ունէր այդ շրջազգեստը ձեզի հետ։

—Կեսնքիս խարխսին էր ան շրջազգեստը, գոչեց ուղեկիցս խոր հառաչ մը քաշելով, երջանկութեանս առանցքը։

Այս սքողուած ձեւերը, խոր հառաչները ալ աւելի կը սրէին հետաքրքրութիւնս, մանաւանդ որ գրելու շահեկան նիւթ մըն ալ կը նշմարեի անոր մէջ, ուստի պահ մը առուծախը մէկդի ձգելով մատակայ սրճարան մը առաջնորդեցի ուղեկիցս ու մտերմական չեշտով մը,

—Ասանկ յուզումները վտանգ կը սպառնան առողջութեան, ըսի, պէտք է մարդ չափ դնել գիտնայ ուրախութեանն ալ, վիշտին ալ։

—Իմ վիշտս չափ չունի, հծծեց եռիտասարդը, ես ապրելէ աւելիկ եանքս կը քաշկռտեմ։

—Այս երեսնամեայ հասակին մէջ, հարցուցի երգիծանքով, շատ կանուխ է բարեկամ։ այսչափ յուսահատութիւնը չի համեմատիր դեռ ձեր տարիքին հետ։

—Հիմա դուք առուծախի պարզ միջնորդ մը տեսաք զիս ու այնպէս կը նկատէք, յարեց երիտասարդը, իրաւունք ալ ունիք, սակայն պէտք է գիտնաք որ հինգ հազար ոսկինոց գործի մը տէրն էի ես դեռ հազիւ մէկ քանի տարի առաջ։ Մեծխօսկութիւն չէ ըսածս, կրնաք ստուգել առեւտրական հրապարակէն, ուր մատով կը ցուցնէին զիս իբր կարող, գործունեայ ու օրինակելի երիտասարդ։ Ո՛չ ոք հինգ փարա դրամագլուխ տուած էր ինձ, ես իմ անխոնջ աշխատութեանս շնորհիւ հիմնած էի գործս ու այս աստիճան զարգացուցած։ Բախտը ամէն կողմէ կը ժպտէր ինձ և չարաթը մէկ երկու հարուստ աղջիկներէ ամուսնական առաջարկ կուգար։ Ես սակայն յաջողութեանս նախաքայլին մէջ իսկ ըրած էի ընտրութիւնս, սիրտ տուած էի ծանօթ ընտանիքի մը աղջկան, որ փոխարինած էր իմ դարպասումներուս, հետզհետէ աւելցնելով համակրանքս ու մտերմութիւնը։ Աղջկան հայրը հարուստ էր որ իմ ալ օր աւուր զարգանալս տեսնելով՝ թոյլատու ընթացք մը կը բռնէր իր աղջկան նկատմամբ տածած զգացումներս քաջալերող։ Կիրակնօրեայ անխախտ այցելուն էի իրենց տան, ուր յաճախ ճաշի կը հրաւիրուէի ու ժամանակիս մեծագոյն մասը օրիորդին ու ծնողացը յատկացուցած, աշխարհի ամէնէն երջանիկ մահկանացուն կը նկատէի զիս։

Վերջապէս նշանուեցանք. ալ հիմա բոլորովին փարած էի անոնց, որ աւելի մտերմօրէն կ'ընդունէր զիս ու հայրական գուրգուրանք կը տածէր ինձ նկատմամբ։ Գործերը շատ աղէկ կ'երթային ու դրամագլուխս կ'ստուարանար, երբ անակնկալ մանկութիւն մը եկաւ մեծ հարուած մը տալ ինձ։ Նախապէս փորձեցի ծածկել զնաս, սակայն անկարելի եղաւ ու ամէնէն առաջ անոնց հարցուց թէ, իրա՞ւ դրամագլուխս կէսը զոհեր եմ այդ մանկութեան։ չքաշուեցայ ամէն բան նոյնութեամբ պատմելու, ինչ որ հաճելի տպաւորութիւն մը չըրաւ անոնց վրայ։ Նիւթական կորուստս այնչափ վիշտ չպատճառեց ինձ որչափ բարոյական հարուածը զոր տուաւ ինձ անոնց, այն կիրակին իսկ պաղ վարմունք մը ցուցնելով ինձ հանդէպ։

Նշանածս որ մօտէն կը ճանչնար զիս ու գիտէր ի՛նչ ատիճանի մեծ սիրտ կրելս, զգալով հօրը ընթացքին իմ վրայ ընելիք յոռի տպաւորութիւնը անմիջապէս զիս սենեակ մը առանձնացուց ու երկու ձեռուընիս իրենց ներսուն մէջ առնելով,

—Բնաւ կարեւորութիւն չտաս հօրս ձեւերուն, ըսաւ, անիկայ երբեմն ատանկ անվայել բաներ կ'ընէ, բայց հիմնական չէ։

Օրիորդին համակրանքը թէեւ մասամբ սիրտիս զիս, սակայն չկրցայ բոլորովին թօթափել պաղ ընդունելութեան արդիւնքը և յաջորդ կիրակին չայցելեցի։ Երկուշաբթի առտուն արցունքներով ողողուած նամակ մը ստացայ նշանածէս ու անմիջապէս տուն փութալով ներողութիւն խնդրեցի զանցառութեանս համար։

Ինչ ալ որ ըլլար սակայն նշանածիս զղացումը, անգամ մը ցրտութիւն մը սկսած էր իմ ու անոնց միջեւ, որ չէր դադրիր քէն ըրած երեւոյթ մը պարզելէ ինձ հանդէպ։ Եթէ նշանածիս հայրը չըլլար, մէկ հարուածով զայն ջախջախել պիտի փորձէի, ի՛նչ օգուտ որ սակայն սրտանց կը սիրէի նշանածս ու չէի կրնար անոր վերաբերող ո և է մէկուն հանդէպ յոռի զգացում մտուցանել։

Անոնց ինծի պէս չէր խորհեր սակայն և կը զգայի որ զիս աղջիկէն բաժնելու ծրագիրներ կը պատրաստէր մտքին մէջ։ Արժանապատուութիւնը կը խեղդէր զիս ու եթէ նշանածիս սէրը չըլլար, ես չատոնց նախայարձակը եղած ու ետ ղրկած էի նշանը այսպիսի նիւթապաշտ մարդու մը, որ ապագայ փեսացուին արժանիքը քանի մը ոսկի աւելի կամ պակաս ունենալուն մէջ կը նկատէր։

Կասկածս կ'իրականանար և անոնց ամբողջ մէջ ալ անհամաձայնութիւնը ծայր տուած էր, անխիղճ մարդը զիս փճացած, ոչնչացած սրիկայ մը ներկայացնելով կ'ուզէր լուծել մեր նշանառութիւնը, մինչդեռ նշանածս ու մայրը ջերմ պաշտպանողականներով կը հերքէին ինձ հանդէպ անոր ըրած չարախօսութիւնները, բնաւ չչեղնելով իրենց նախկին զգացումներէն։ Վերջապէս ցրտութիւնը հակառակութեան ու թշնամութեան փոխուեցաւ իմ ու անոնց միջեւ, որ ուղղակի կը հարուածէր զիս առեւտրական հրապարակին վրայ, միշտ վարկս կոտրելով ու անուանարկելով։ Բացայայտ էր որ այս խօլ հետապնդումը անխնայ չէր կրնար ըլլալ, որուն արդէն վնասակար հետեւանքները կը տեսնէի գործիս հետզհետէ նեղուելովն ու կաղալովը։ Օր մը ուզելով վերջ տալ այս նեղմանը չտեսնուած պայքարին, անոնց ներկայացայ ու երբ առանձին մնացինք,

—Բան մը հարցնելու եկայ, ըսի, իրա՞ւ է որ ամէն տեղ զիս կը բամբասէք եղեր, գործիս աւրուած ըլլալը հրապարակելով,

—Ես ինչո՞ւ բամբասեմ այդ օրուլ, պատասխանեց, ամէն մարդ քէօռ է, հրապարակին վրայ գտնուող մարդիկ շատ աղէկ գիտեն իրարու վիճակը, մինակ միամիտ կիներն ու աղջիկներն են որ կը խաբուին արտաքին ձեւերէ։

Այս վերջին պարբերութիւնը մասնաւանդ ամբողջ ջիղերս թունդ հանեց ու կատաղութենէս կաս կարմիր կըլլար,

—Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, գոչեցի։

—Դուն գիտես իմ ի՞նչ ըսելս, ըսաւ, ի՞նչ կեցեր ես աղջկանս ճամբուն վրայ, դուն ինծի փեսայ ըլալիք մարդ չես, ամէն մարդ պէտք է իր չափը ճանչնայ։ ես իմ ատիճանիս մէկու մը հետ խնամի կ'ըլլամ, դուն ալ դնա՛ քու ատիճանէդ աղջիկ մը գտիր։

Հիմա ամէն բան բացայայտ կը պարզուէր, մարդը զգալով աղջիկանը ինձ նկատմամբ տածած սէրը ու չկըրնալով ալ բռնութիւն բանեցնել վրան, յատկապէս զիս կը գրգռէր որ նշանը ետ ղրկեմ։ Միւս կողմէն արդէն լսած էի թէ ինք տարիքը առած հարուստ թեկնածու մը ունէր, որուն հետ աղջիկը կարգել էր ամէնէն մեծ տենչը։

Ինչ ընելիքս չուարած մնացած էի։ զայրոյթով ու կատաղութեամբ դուրս ելայ անոնցմէ, տեղ մը չէի կրնար հանգիստ ընել ու ոչ ալ որոշումի կռուան մը կրնայի գտնել։ կը սիրէի նշանածս ամբողջ սրտովս, որ հօրը դէմ մաքառելու չափ սէր կը ցուցնէր ինձ։ միւս կողմէ կ'զգայի որ յամառ անոնց պիտի փճացնէր զիս իր ընտանի հակառակորդի հանգամանքով։

Մեծ պայքար մը կը մղէին առջիս գործս ու սէրս։ Եթէ նշանածիս հետ ամուսնանայի անոնց պիտի փճացնէր զիս, եթէ աղջիկը լքէի, առանց անոր պիտի չկրնայի ապրիլ։ ուստի սկսայ մտածել։ Շաբաթ մը, երկու, երեք ստուգեցայ, չկրցայ սրտիս յաղթել ու անոնց յայտնի հակառակութիւնը առ ոտն կոխելով, գրեթէ անշուք հարսնիքով մը ամուսնացայ սրտիս սիրածին հետ։

Մեր ամուսնութեան հետեւեալ օրն իսկ անոնց բացարձակ պայքար հրատարակեց, խապար զրկելով աղջիկը ժառանգութենէ ու դուռը յաւիտենապէս գոցելով մեր երեսին։ Ես իմ մասիս մեծ զրկանք չզգացի ասանկ վայրագ մարդու մը հետ հաղորդակցութենէ դադրելով. կինս սակայն, առջի օրէն չկրցաւ տանիլ նախատինքին ու վիշտին ծանրութեանը ու սկսաւ շաբունակ մտածել։ Եպիսկոպոս, քահանայ, բարեկամ, հարիւրաւոր փորձեր ըրին զմեզ հաշտեցնելու, ասոնց ամէնքն ալ ապարդիւն մնացին, ո՛չ ես, ո՛չ ալ անոնց յօժարութիւն ցոյց տուին քիարու երես տեսնելու, ընդհակառակը անոնց թեւերը օսթատ, ամէն օր նոր նոր վնասներ հասցնել կը ջանար ինձ ուղղակի կամ անուղղակի։ Ինչպէս որ կը վախնայի, ամուսնութիւնը դժբախտութեան սկզբնաւորութիւն մը եղաւ ինձ ու կնոջս համար։ իրա՞ւ թէեւ զիրար կը սիրէինք չափազանց, բայց որդ մը կը կրծէր կնոջս սիրտը որ բնաւ չէր խնդար, միւս կողմէ իմ գործերս օր աւուր ձախողութեան կը մատնուէին։ Տարի մը եւաք անդրանիկի մը ծնունդը ողջունեցինք, բարեկամներու կողմէ կրկին հաշտութեան փորձեր եղան, սակայն անօգուտ։ և կինս որ այս առթիւ ծնողքը համբուրել կը յուսար, նկատելով որ այդ բանը անկարելի պիտի դառնայ սկսաւ հալ ու մաշ ըլլալ։ Այն շրջազգեստը որ խանութը կախուած տեսաք իր անուան տարեդարձին կարել տուած էի անցած տարի Աստուածածնին։ հաղիւ երկու անգամ հագաւ, անկէ ետք ինկաւ անկողին ու անգամ մըն ալ ոտքի չելաւ։ Իր մահը այն ասատիճան ընկճեց զիս որ քաջութիւն չունեցայ անգամ մըն ալ անոր բնակած տունէն ներս մտնելու, բանալին յանձնեցի աղգականներու, որ բան մը չթողուն տան մէջ, ծախեն, փոխեն ու մեր ամուսնութենէն յիշատակ մը չձգեն։ և հիմա դժբախտ զուգադիպութեամբ մը երբ Զհենհեղիէրէն կ'անցնէինք, անոր շրջազգեստը աչքիս զարկաւ, այն շրջազգեստը որուն այնչափ հաճած էր ու այնչափ կը վայլեր իր հրեշտակային դէմքին։

Խեղճ ամուսինը չկրցաւ շարունակել պատմութիւնը, արցունքի հեղեղ մը պոռթկաց աչքերէն և սկսաւ լալ մեծ հեկեկանքներով։

—Ի՞նչ ընենք, բարեկամ, ըսի, ես ալ չկրնալով կաթիլ մը արցունք զըսպել, վերջապէս....

—Այո՛ հեկեկաց, կին մը կը գըտնուի, բայց ասանկ կին մը որ ամէն բան, մինչեւ իսկ հօրը հարստութիւնն ու ընտանիքը ամուսնոյն զոհէ և անոր սիրոյն համար մեռնի, անկարելի է գտնել։

Ժամ մը եւաք երբ մեր ճամբան կը շարունակէինք, կը մտածէի թէ արդեօք քանի՞ քանի՞ ընտանեկան երջանկութիւններ զոհուած են ասանկ յամառ հայրերու կամ ագէտ մայրերու։ Ինչ ծնողներ կան որ կ'ուզեն ամէն պարագայի մէջ իրենց ետը առաջ մղել նոյն իսկ եթէ իրենց զաւակները դըժբախտ ըլլան այդ ետին երեսէն։ Այս պատմութիւնը յիշեցուց ինձ ուրիշ ոչ նուազ յամառ անձ մը, որ քոյրը բռնի ետ դարձուց հոգւով չափ սիրած նշանածէն, ինչո՛ւ համար, գիտէ՞ք, մի միայն անոր համար որ քրոջը նշանածը առեւտրական ինդրոյ մը մասին հակառակ կարծիք յայտնած էր իրեն։ Այս անոնցմէ մէկ խնդիրը մեծ հոմեմատութիւններ առաւ մինչեւ որ երկու սիրակցորդ նշանածներ բաժնուեցան իրարմէ ու երկուքն ալ բացարձակ դըժբախտութեան մէջ մեռան։

Հանրութիւնը պէտք է չքաջալերէ երկու նշանածներու միջեւ քմահին տոնգութիւն ընել փորձող ծնողները։

ԿԵԱՆՔԻ ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ

ԶԱՆՈՂ. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Հմուկ, սուսիկ ու անուշիկ տղայ մըն էր Գրիգոր Ծաղիկեան ան տասնները։ բերանը աղ դիր ու մորթէ, այնչափ խելօք, այնչափ խօսքի պառկող։ բարեկամութեան ամբողջ շրջանին ո՛չ մէկ դէշ խօսք, բարկութեան ո՛չ մէկ արտայայտութիւն իր բերնէն լսեցի, երբէ՛ք։ միշտ նոյն քաղցր հոգի տղան մնաց և աւելին ալ ոչ մէկու ձանձրութիւն, ոչ մէկու ծանրութիւն տալ ուզեց այս հեզ ու խոնարհ հոգին։ իմ ամբարտաւան ու դէգ բնաւորութեանս քով այս տղան միշտ մեղրի ազդեցութիւնը ըրած է վրաս, որ իր հանդիպեր խօսքերուն քաղցր համոզումներով հոգիս մէջ կաթեցուցած է անուշութիւնը խաղաղ համաստութիւններուն ու համբուրելի հեզութիւններուն։ Իր վախկոտ ձեւերն ու շարժումները, իր մեղմ ձայնը որ կարծես կը վախնայ բարձրանալու դիմացինը վշտացնելու երկիւղով դեռ ականջիս խորն է, և որ կարծես հիմա իսկ կը հնչէ ականջիս գրիչը շարժած պահուս, հո՛ս, խմբագրատան թոհ ու բոհին մէջ։ Բարեկա՛մ, ալ այսչափ կրնայ ըլալ։ Կեղծիքի, շահու վրայ հիմնուած բարեկամութիւններու շրջանակին մէջ, իր ընկերական խոր ու անխարդախ սէրը անվթար մնաց միշտ ինծի հետ։ և իր այս բնաւորութեան համար կեանքի յաջողուածներէն մէկը չեղաւ։ ուղիղ քալելու սկզբունքը, զոր իրեն նպատակ ընտրած էր գործի ասպարէզը մտնելուն, իր անյաջողութեան հիմնաքարը եղաւ։ Վաճառականի մը քով իբր գրագիր մտեր էր տարիներ առաջ և տարիներով խանութէն տուն, տունէն խանութ ուրիշ ճամբայ չճանչցաւ։ իր ճամբան երբէք չչեղեցաւ, իր կեանքին ուղիղն պէս, և այսպէսով իրմէ աւելի անարժաններ, ապիկարներ զինքը անցան գացին գլելով, իրենց հասած բարձունքէն չզինջանելով համակիր ակնարկ մը իսկ ուղղելու երբեմնի սիրուած ընկերին։ Իմ բարեկամութիւնս միշտ անխախտ մնաց անոր հետ երբ դժբաղդութիւններ, ձախորդութիւններ, երկուքս իրարմէ զատեցին։

Հեռուէ հեռու իր վրայ լուր կ'առնէի երբեմն։ և օր մը զարմացումով իմացայ թէ հունգարացի աղջիկի մը հետ սիրաբաներ ու անոր նշանուեր էր։ ասիկա երբէք չէի յուսար իրմէ։ ինք որ աղջկան մը երեսը նայելու առենն անգամ կը կարմրէր, ինք որ կնոջ մը ակնարկին տակ կը դողար, սիրաբանէր և ան ալ հունգարուհիի մը հետ։ հանգոյց մըն էր ինծի համար, Կորդեան հանգոյցի չափ անքակտելի հանգոյց զոր միտքս չէր կրնար, հակառակ իր կրկնակի աշխատանքներուն, լուծելու։ Բարեկամներու դիմացի։ բերնէ բերան տարածուեր էր աս լուրը զինքը ճանչցողներուն մօտ։ և ցաւով իմացայ որ հունգարուհին այնքան յանձնարարելի աղջիկ մը չէր, ասոր ու անոր հետ ժամանակ անցընող այն կիներէն որ ամէն դժբաղդութիւններու պէս բաժին ինկեր էր այս տղուն։ Մեղքցայ զինքը և առաջին աւագ պարտականութիւնս եղաւ, երթալ զինք գտնել ու պարզել բոլանդակ խենդութիւնը իր որոշումին։ սիրով ինծի ընդունեց։

—Ո՞ւր ես նայինք, կ'ըսէր ինծի, ո՞ւր ես ասչափ ատեն է։

—Հիմա հոս եմ կը բաւէ։ եկայ ընտրութիւնդ շնորհաւորելու։

—Բարի եկար, իմացա՞ր։

—Հապա՛։

Լեզուանի է կարեր։ ո՞ւր է երբեմնի վախկոտ, խելօքիկ տղան, որչա՛փ փոփոխութիւն հինին վրայ, որչա՛փ տարբերութիւն նախկինէն։ հիացումով կը խօսի իր նշանածին վրայ։ յանկարծուստ բան մը ըսել չեմ ուզեր իրեն։ չեմ ուզեր իր պաշտումի բարձունքէն յանկարծակի վար ձգել զինքը։ բայց երբեմն երբեմն երբ ծածուկ, քօղարկուած խօսքերով հասկցնել կ'ուզեմ իր ընտրութեան անպատեհութիւնը, կ'զգամ որ կը վշտանայ, ցաւելու երեւոյթներ մը կ'առնէ։

—Է՛հ, կը մտածեմ վերջապէս ինքներենս, թերեւս նշանածը կարգուելով փոխուի։ ասկից զատ կ'ըսեմ ես ինծի, ուրիշին խօսքերուն ալ կարեւորութիւն չտրուիր։ որ կնկան ետեւէն աղէկ կը խօսին որ առ դարուս, սիրեր է հոգին, կ'ըսեմ իմ ան առենի դեռ չեփած փորձառութիւնովս, հարկաւ երջանիկ կ'ըլլան։

Ես ալ հիմա վրայ կուսամ.

—Աղէկ ըրիր, Գրիգոր, գործդ նայէ, թերեւս առած կնոջ յաջողութիւն բերէ գործերուդ, ամուրիութիւնը, անոր ատանդական ու վատշուէր կեանքը քաշուելիք բան չէ, աղէկ ըրիր։

Շնորհակալութիւններու, հրաւէրներու մէջ կը բաժնուիմ։

—Հարսնիքս առաջին հիւրս դուն պիտի ըլլաս, առաջին հրաւէրը քեզի, կը խօսի իր ձայնը ետեւէս, փողոցին մէջ ուրիշէ կը հեռանամ։

Բ.

Հիւանդութեան պատճառով, երկու տարուան բացակայութենէ մը եւաք, ալ գրեթէ առիթ չեմ ունենար զինքը տեսնելու։ անգամ մը ճամբան կը հանդիպիմ իրեն, դէր, ճերմկոտիկ կնկան մը հետ, որ իր կինն է կը հետեւցնեմ, կնոջ ամբարտաւան շարժումներուն քով, անոր փոքր ու էրիկ մարդու մէջ փոքրաձաւութիւն ստացած խորամանկ ու վաղվանուն ակնարկին քով, բարեկամս տխուր դէմքը հակադրութիւն մըն է որ քոյին ի վեր կ'ընթանայ։ Դլխով կը բարեւեմ ու կ'անցնիմ։ Բայց այս հակադրութիւնը, այս տխրութիւնը չատ բան կը խօսի ինծի։ հետաքրքրութիւնը ամէն բան հասկնալու, պրպտելու ունակութիւնը արթնցած է մէջս, մանաւանդ թէ, ինչպէս ըսի, չափէն աւելի սիրած եմ այս անուշ ու խելօքիկ տղան։

Օր մը իր գործին տեղը կ'երթամ. խանութը մարդ չկայ իրմէ զատ. բաքրօնը Եւրոպա է գացեր. ինք դրասեղանին առջեւ ծռած գրիչը կը խաղցնէ թուանշաններու սանդուխին վրայ, զիս տեսնելուն՝ կը ժպտի, տխուր խոստովանող ժպիտ մը որ օգնութիւն կարծես կը հայցէ։

Կը խօսինք ներսէն դրսէն. իր նոր կեանքը կը հարցնեմ. կը լռէ. այս լռութիւնը կ'զգամ թէ խոստովանութեան մը նախադուռն է։ ինք, բուխսիրտ, ազնիւ տղայ մըն է, և որ ոչ մէկ բան պահած է ինձմէ մինչեւ ցարդ. կ'սիպեմ.

—Ինչո՞ւ տխուր ես Գրիգոր, չքսես, ամուսնացար, երջանկութիւնը դուռդ ալ առաւ. ի՞նչ կ'ուզես ալ։

—Մեզի պէսներուն երջանկութիւն չկայ. կարգուած օրէս կ'ուզեմներու շարքը չհատաւ, ես ո՛վ, ասանկ աղջիկ առնողը ով. ամէն իրիկուն հին բարեկամներու հրաւէրներ, որոնք չեմ գիտեր թէ ո՞վ են, և որոնք զգացնել կուտան ինծի այն դերը ուրկէ այնքան կը խուսափէի, և որ ինձմէ պատիւս կը քաշէ կ'առնէ, պատիւ զոր ամէն բանէ վեր կը նկատէի, ինչպէս գիտես։

Կը պատմէ ինծի, արտին ցաւը պարպելու, կրթնելու տեղ փնտռելու յոգնաբեկ մարդու մը ամբողջ թափով, վշտերն իր սրտին զոր այս ամուսնութիւնը դրած է հոն։

Ինչ ըսեմ զինքը մխիթարելու համար, բառ կը պակսի։ Կը թողում որ հեղու ամբողջ լեղին իր ցաւոտած վէրքերուն, կը թողում որ մխիթարուի,

[illegible] չեմնայ իր ներսը բոլոր այս կուտակուած ցաւերէն, լռելեայն տառապանքներէն։

Ու ցաւով կը բաժնուիմ,

* * *

Ու իմ ցաւս ալ խոր ու անոր հաւասար կ'ըլլայ, երբ անցած տարի վինքը կը տեսնեմ, Ատուածածին օրով կղզի, պանդոկին մէջ, սեղան նստեր են. կինը չրջապատուեր է լեհ ու օտար խումբով մը. անոր արքենի հասակը, դեղձան մազերը որոնք ծոծրակն ի վար կը գալարուին և որոնց հետ Մարմարայի քաղցր հովը կը խաղայ, անոր հնչուն արծաթէ ծիծաղը որ ամէնուն կը պատասխանէ խոսամոլից ակնարկներով, սիրտս կը խածնէ. իմ հին ընկերս նստեր է կնկանը քով պզտիկցած, յուսահատ, լքուած Նրեւոյթով մը, իր տառապողի սիսեռ դիրքով, մինչ ծանրացած իր վրայ դժբախտութիւնն ու վիշտերը որոնք կեանքի բաժինն էին եղած ամէն ատեն այս ուղիղ ու մաքուր հոգիին։

ԼԵՒՈՆ ՇԱԹԵԱՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ

ՔԻԼԻԻ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԸ

ՎԱԼԲԱՐԷԶՈ ԿՈՐԾԱՆԱԾ

«Նայէ Ֆրայէ Բրեսկ»ի վերջին թիւեն

ԲԱՐԻԶ, 21 Օգս.— Սանթիակոյէն կը հեռագրեն.— Նախագահը տեղեկագիր մը ստացաւ Վալբարէզոյի կառավարչէն, որ կ'ըսէ թէ քաղաքը բոլորովին կործանած է. Մնացեալ մասերը հարկ պիտի ըլլայ փլցնել։ Չինուորական վարչութիւն հաստատուեցաւ քաղաքին վրայ։ Բուռն միջոցներով պիտի պահպանուի բարեկարգութիւնը։ Մէկ ամսուան համար ապահովուած է մնունդը։ Ջուրի պակասութիւն կայ։ Երկու հարիւր մեռեալ միայն տակաւին կարելի եղաւ թաղել, որովհետեւ մեռելթաղ դժուար կը գտնուի։ Աւազակութիւն ընողներ տեղւոյն վրայ հրացանի կը բռնուին։ Ժողովուրդը կը ոկսի դարձեալ ինքզինքը գտնել։

ՀԱՄՊՈՒՐԿ, 21 Օգս.— Քիլիի գործարաններուն Համպուրկի մասնաճիւղերը հեռագիր կ'ընդունին թէ Վալբարէզոյի դժբախտութեան մեծութեան վրայ նիւ Եորքի տուած լուրերը չափազանցուած են։ Այսու հանդերձ Համպուրկի մէջ միլիոններով կը հաշուին պատրաստ վաճառքներու մնացեալները։ Վաղը հոս նպաստից յանձնաժողով մը պիտի կազմուի կարօտեալներուն օգնութիւն փութացնելու համար։ Վալբարէզոյի մէջ պանքները առաջին անգամ ըլլալով վաղը երկու ժամ պիտի բացուին։ Օտար և անգլիական ապահովագրական ընկերութիւններուն վնասը քիչ է, որովհետեւ անոնցմէ շատերը վերջին երկու տարիներուն նոր պայմանագրութիւններ կնքած չեն նոր ապահովագրական օրէնքներուն հետեւանօք, որոնցմով օտարներուն գործառնութիւնները սահմանափակուեցան Քիլիի մէջ։

Սանթիակոյի վիճակը

ԼՈՆՏՈՆ, 21 Օգս.— Սանթիակոյէն կը հեռագրեն.— Նոր ոճով չմնուած տուներուն մեծագոյն մասը անբնակելի դարձած է։ Օգս. 16ի գիշերը ամէնէն աւելի սոսկալի էր։ Անդադար կը փայլատակէր և արեւադարձային անձրեւները հեղեղման կը տեղային։ Ելեկտրական պարները և թելերը պայթեցան խիստ ցնցումներուն տակ և հրդեհի զանգակները սկսան հնչել։ Բազմաթիւ ցնցումներէ իւրաքանչիւրին կը բարձրանար մարդկային տառապանքներու աղաղակը, և խեղճերը կը ծնրադրէին անձրեւին և ցեխին մէջ։

Առաջին մեծ ցնցումը չորս վայրկեան յետոյ երկվայրկեանէն պակաս չտեւեց։ Շարժող երկիրը կը թնդացնէր եկեղեցիներուն զանգակները, և չէնքերը պատերէն կը փրթէին։ Շարժումները խաչաձեւ էին։ Երիս օր առաջ Վալբարէզոյի դիտարանը գուշակած էր երկրաշարժը։

Սանթիակոյի մէջ բազմաթիւ անձինք յանկարծ խելագարեցան։ Այսպիսի մոլորեալներէն մին կիրակի օր կարմիր հագուստներով փողոցները պտտեցաւ և աղէտքին վրայ ծանր դուշակութիւններ ըրաւ։ Ոստիկանութիւնը բանեց զայն։

Ցնցումները կը շարունակուին, և տագնապալից զրոյցներ անընդհատ առնուսարափի մասնած են Սանթիակոն։ Մինչեւ կիրակի կէս օր 600 հոգի հանուեցան փլատակներուն տակէն, թէեւ պարպումը տակաւին սկսած չէ։ Սանթիակոյի մէջ 25 աւարառուներ հրացանի բռնուեցան։ Բոլոր եկեղեցիները և բոլոր թատրոնները բնայինջ եղան։

ՊԵՐԼԻՆ, 21 Օգս.— Քիլիի երկրաշարժին կարօտեալներուն համար նպաստից յանձնախումբ մը կազմուեցաւ, բաղմաթիւ պանքներու և գործարաններու մասնակցութեամբ։ Դէ. օր թերթերուն մէջ հրաւէր պիտի ուղղուի նպաստի համար։

ԲԱՐԻԶ, 21 Օգս.— Ֆրանսայի արտաքին գործոց նախարարը Սանթիակոյի ֆրանսական դեսպանին և Վալբարէզոյի ֆրանսական հիւպատոսին տրամադրութեան տակ դրաւ իբրեւ առաջին նպաստ կարեւոր գումար մը։

Անհեռ եղած Ռոպէնսոն կղզին

Եուան Ֆէրնանտէզ կղզին ոչ հեռ. Քիլիի հողը ղղրդող ահաւոր շարժը Խաղաղական ովկիանոսին այս փոքրիկ կղզին ալ չնայեցաց, և ծովուն խորը քաչեց տարաբ զայն։ Այս լուրը տարօրինակ յուզում կը պատճառէ մեզի, որովհետեւ մեզմէ ո՞վ իր պատանեկութեան ժամանակ չէ կարդացած Դանիէլ Տրֆոյի «Ռոպէնսոն Քրիւզօէ»ն, որ չորս տարի ամբողջ իր Ուրրաթ դերին հետ այդ կղզին մէջ ժամանակ անցուց։ Աշխարհի գրականութեան մէջ չկայ ուրիշ գիրք մը, որ տղան միտքին վրայ նոյնքան հրապոյր ազդած ըլլայ օրքան այս գիրքը, չը կայ ո և է դէմք որ ա՛յնքան անմոռանալի մնայ օրքան Ռոպէնսոն, որուն արկածները միլիոնաւոր տղայոց մէջ բաղձանք առաջ բերած են աշխարհի մէջ պտտելու, ծովերը կարել անցնելու և հեռաւոր անբնակ կղզիներու մէջ վիպական բաներ տեսնելու։ Եւ երբ փոքրիկները այսօր իմանան թէ այն հմայալի պատմութիւնը կեղծ չէ, այլ իրական կեանքէ առնուած է, այն ատեն ակնարկ մը պիտի նետեն աշխարհացոյց քարտէսին վրայ իրենց մանկական երազներուն կղզին գտնելու համար։

Այս վերջին երկրաշարժը փակեց քարտէսը։ Ապագային դպրոցի տղաքներուն տրուելիք աշխարհն մէջ այս կղզին ոչ ևս պիտի նշանակուի։ Ովկիանոսին ալիքները չառաջելով պարեցին անոր ըլուրներուն և հովիտներուն վրայ։ Կղզիին վրայ անէջք մը ծանրացած էր, որմէ չկրցաւ պրծիլ։ 1563ին այս կղզին գտաւ Սպանիացի Եուան Ֆէրնանտէզ, ուզեց գաղթագրել զայն, բայց չյաջողեցաւ։ Ամենահեռաւոր յաճախ Հոլանտացիք այցելեցին այդ կղզին և ժէ. դարուն երկրորդ կիսուն սկսաւ ծովասպատակներուն ապաստանավայր ըլլալ։ Նշանաւոր նաւապետ Ուիլիամ Տէմբիր 1598ին հրատարակած իր ճամբորդութեանց գրքին մէջ կը պատմէ թէ ինք այդ կղզիին մէջ հանդիպեցաւ Հնդկի մը, որ երեք տարի հոն միս մինակ ապրած էր ծովասպատակ Ռօպէնի կողմէ հոն թողուած ըլլալով։ Հետեւաբար Տրֆօ այս ուղեւորական գրքին կը պարտի առաջին մղումը իր նշանաւոր վէպին, որ Տէմբիրի գրքին հրատարակութենէն 21 տարի վերջ երեւցաւ։

Տրֆոյի պատմութեան հերոսը սկովտացի Աղեքսանտր Սելքիրքն է, որ բաղմապատիկ արկածներէ վերջ 1704 Հոկտեմբերին իր Չինֆուէ Բորրօ նաւով նոյն կղզին եկաւ, չորս տարի և չորս ամիս կատարեալ առանձնութեան մէջ ապրեցաւ, և 1709 Փեբրվար 21ին ծովասպատակ Տիւք նաւը փրկեց զինքը։ Սելքիրքը 1728ին 47 տարեկան մեռաւ իբրեւ ծովային տեղական անգլիական նաւատորմին մէջ։ Ամերիկեան Թօփազ զրահաւորին հրամատարը և սպաները 1868ին կղզիին այն ժայռին վրայ, ուրկէց սովոր էր Սելքիրքը ամէն օր չափելու իր աչքերով հեռաւոր հորիզոնը, տարին զետեղեցին իբրեւ յիշատակ երկաթեայ սեղան մը, զոր Եուան Ֆէրնանտէզ կղզիին պատմագիրներէն Ալեքսանտր Էրմէլ անուանեց «կոթող մը կղզիին վիպականութեան և բանաստեղծութեան համար։»

Տիւքի նաւապետն ալ, Ռօճէրս, ի գիր առած է իր ուղեւորական արկածները, որոնց մէջ առաջնակարգ տեղ մը կուտայ Սելքիրքի պատմարաներուն։ Տանիէլ Տրֆօ այսպէս բաւականաչափ նիւթ գտաւ, երբ գրեց իր «Ռօպէնսոն Քրիւզօէ»ն, որ 1719ին հրապարակ ելաւ և համբաւաւոր ըրաւ զայն։ Այս գիրքը բազմաթիւ լեզուներու թարգմանուած է (1720ին երեւցաւ գերմաներէն տպագրութիւնը), և նմանողութեանց հեղեղ մը քաշեց իր ետեւէն։ Քէմբ 1778ին Տրֆոյի հետեւողութեամբ ստեղծագործեց «Ռոպէնսոն Կրուսեր»ը, որ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ։

1739ին Անգլիոյ և Սպանիոյ միջեւ պատերազմի միջոցին Լորտ Ճորճ Էնսըն փոթորկայոյզ ուղեգնացութենէ մը վերջ ցամաք ելաւ Եուան Ֆէրնանտէզ կղզին, իր նաւերէն մին միայն ազատուած, նաւաստիներէն 30 հոգի միայն իր հետ ունենալով, երեք ամիս մնաց կղզիին մէջ, և այս մասին գիրք մը գրեց, որ սակաւին այսօր չատ կը կարդացուի Անգլիոյ մէջ։ Այս գրքին մէջ քննութեան առած է նաեւ կղզիին ռազմագիտական նշանակութիւնը, և անգլիական Ծովային Նորհրաբանին մէջ խօսուեցաւ կղզիին գրաւման վրայ։ Սպանիոյ թագաւորը Էնսընի դէմ ուղարկեց Ռոճէր Քոնքոր անուն հրամանատարը, որ Եուան Ֆէրնանտէզ կղզիին մերձակայ ծովերուն մէջ ոչնչացուց անգլիական նաւատորմը։ Ամերիկեան Թօփազ զրահաւորին հրամատարը Ֆարրագութ անուն հրամանատարն է, որ Սանթիակոյի մերձակայ ծովերուն մէջ ոչնչացուց սպանական նաւատորմը։

Ինչպէս տեսանք, Եուան Ֆէրնանտէզ կղզին ամբողջ դարեր մը ինքզինքը ազատ զգացեր է ամէն տեսակ մարդկանէ։ Ինչպէս ասացինք, Սանթիակոյի մերձակայ ծովերուն մէջ ոչնչացուցեր է սպանական նաւատորմը։ Ինչպէս ասացինք, Ամերիկեան Թօփազ զրահաւորին հրամատարը Ֆարրագութ անուն հրամանատարն է, որ

և իր մայրենի լեզուով, գեղեցիկ պերճախօս ու յստակ առոգանութիւնով մը, մատ կէս ժամու չափ խօսեցաւ սիրոյ վրայ. չեղաւ անոր անհարժեշտ պէտքը անհատներու միջև, ու եզրակացուց թէ պէտք է միշտ սիրով ու խաղաղութեամբ ապրիլ. խօսքը վերջացնելէ առաջ օրհնեց ժողովուրդն և բարեմաղթութիւններ ըրաւ Վեհ. Կայսեր թանկագին կենաց ու առողջութեանը համար։ Ն. Գերապատուութեան հրամանին համեմատ իր խօսած քարոզը՝ ներկայ գտնուող ժողովրդեան բացատրեցի տեղական հայ բարբառով, որմէ վերջ Փոխ. Ս. Հայրը քահանայից դասուն ընկերակցութեամբ պատշաճ շարական մը երգեցէ վերջ՝ կրկին օրհնեց ժողովուրդը։ Երեցեցկ տղաքներ, որոնք դուրսը, Տաճարին դրան առջև պատրաստ կը գտնուէին, Փոխ. Հայրը երգելով խորհրդարան առաջնորդեցին, ուր յոտնկայս ունկնդրուեցաւ Համբարձի քարէրերգ։ Դաւարի ժամանակ հոն գտնուող ժողովուրդը սկսաւ մի առ մի աջամբոյրի երթալ։ Փոխ. Ս. Հօր խօսակցութիւնները միշտ յուսարբէն լեզուով տեղի կունենային, որոնք թարգմաններու միջոցաւ կը հաղորդուէին ներկայից։ Ներկաները մերթ ընդ մերթ կը պաղաղասիրուէին ըմպելիներով ու անուշեղէններով։ Վերջին պահուն վարժարանի ուսուցիչներէն մէն՝ ի դիմաց Թաղ. Խորհրդոյ և հոգաբարձութեան, հակիրճ քանախօսութեամբ մը շնորհակալութիւն յայտնեց, որ բարեբաղդութիւն ունեցած էին Փոխ. Ս. Հօր ներկայութիւնն վայելելու և անոր խրատականները լսելու։ Փոխ. Ս. Հայրն ևս իր մասին ցոյց տրուած սիրալիր ընդունելութեան առթիւ փոխադարձ շնորհակալութիւններ յայտնեց, և ըսաւ թէ՝ «ցարդ դրացի ազգերու կողմանէ այսքան մեծ ու սիրալիր ընդունելութիւն մը, ո՛չ մէկ տեղէ վայելած էի. հետեւաբար նշանակելի այս վայելքս՝ մի՛ չմանուշ յիշողութիւն մը պիտի արթնցնէ իմ ներսս»։ Ժամը հինգ չորսն էր երբ երեցեցիկներու միջոցաւ առաջնորդուեցանք մինչև գաղրոցին բակը և ուր իր վերջին օրհնութիւններն տալով, քաղցր սպասաւորութեան մը ներքև մեկնեցանք։

Տէր Խաչագիր,

Մեր Հայ եղբայրներուն, Մեր Փոխ. Առաջնորդ հօր մասին ցոյց տուած համակրանքին իրը քաջալեր՝ կը խնդրեմ որ հաճիք սոյն գրութեան համար Ձեր օգտաշատ Մանզումէ օրաթերթէն սիւնակ մը շնորհել, որուն համար իմ կանխայայտ շնորհակալիքս հաճեցէք ընդունիլ։

Մնամ Աղօթարար

ԱՆԿԵԼԻ ԲԱՀԱՆԱՑ

Կեղէ Միջագիւղ։ 10 Օգս. 1906

ՀԱՅ-ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՆԵՐԷՆ

«Կ. Պոլսոյ Հայ. Աւետ. Եկեղեցի»ն (Բերա, Պայզը-Հաուս, Սկիւտար և Խասգիւղ) Կիրակի օր Եկեղեցական ժողով մը գումարեց մայրաքաղաքիս Հայանտական դեսպանատան մատուռին մէջ։

Ցանձնախումբը, որ պաշտօն ունի քննել մայրաքաղաքիս մէջ Թրքախօս Բողոք. Հայերու համար ուրոյն եկեղեցի մը կազմութեան ծանօթ խնդիրը, վերջերս նամակ մը ղրկած էր յիշեալ եկեղեցիին՝ ստանալու համար այդ մասին իր որոշումը։

Եկեղեցական ժողովը, գաղափարի փոխանակութիւններէ և երկար վիճաբանութենէ մը վերջ, հարկեցուցիչ պէտք մը չհամարեց մայրաքաղաքիս մէջ երրորդ եկեղեցի մը կազմութիւնը։

Ժողովը ապա նկատելով որ Եկեղեցիին Հոգաբարձուաց Ժողովին երկամայ պաշտօնավարութեան պայմանաժամը լրացած է, նոր ընտրութեան ձեռնարկեց։ Բուէներու ստուար մեծամասնութեամբ նորակազմ Հոգաբարձութեան անդամ ընտրուեցան. —

Տեարք՝ Տոքթ. Հ. Պ. Մատթէոսեան, Յարութիւն Ս. Կոստիկեան, Մինրան Ճիլաճեան, Վահան Յ. Մատթէոսեան, Նշան Կ. Գոնտայեան, Յովհաննէս Նիքարեան և Վահան Յ. Մարթայեան։

Եկեղեցիին հովիւը, Վեր. Ա. Պ. Շահունեան և քարոզիչը, Բրոթ. Յ. Հ. Ճէնիլեան ի պաշտօնէ ներկայ կը գտնուին Հոգաբարձութեան նիստերուն։

Նորընտիր Հոգաբարձուաց Ժողովը Զորեքշաբթի օր գումարեց իր Ա. նիստը, որուն մէջ հետեւեալ կերպով կազմեց իր Դիւանը. —

Նշան էֆ. Կ. Գոնտայեան՝ ատենադպիր և Յարութիւն էֆ. Ս. Կոստիկեան՝ գանձապետ։ Իսկ ժողովներուն մէջ ատենապետի պաշտօնը կը վարէ եկեղեցիին հովիւը։

Ժողովը ապա ընտրեց Ելեւմտից Ցանձնաժողովը, որուն անդամներն են. —

Պատ. Դ. Ղ. Գումուշբաճեան և Տեարք՝ Յովսէփ Զ. Բաբաղեան, Ոթոն Ճիլաճեան, Վահան Յ. Մատթէոսեան և Գրիգոր Ս. Շահպազեան։

∴ Բուկ Եվէրէկցի ու Կեսարիոյ Բարձր. Վարժարանի ու Թարսուսի Սէյնթ Փոլ Ինսթիթիւթ Գոլէճի նախկին շրջանաւարտներէն Յարութիւն էֆ. Տատուրեան, որ այս տարի Եէյլի Համալսարանէն (Ամերիկա) Փիլիսոփայութեան Վարդապետի աստիճան ստացաւ, նոյն հաստատութեան Գիտական Ճիւղին մէջ Բնագիտութեան ուսուցիչ կարգուած է։ Յ. էֆ. Տատուրեան Եէյլի Համալսարանին աշակերտած միջոցին գրեթէ ամէն տարի մրցանակի արժանացած է։ Տատուրեան էֆ. պատրաստած է իր գիտական խուզարկութիւնները ամփոփող ուսումնասիրութիւն մը, զոր Գերմանական և Ֆրանսական թերթերը հրատարակած են։

∴ Մայրաքաղաքիս ծանօթ վաճառականներէն կարապետ էֆ. Թէլֆէեան գնահատելով օգտաշատ ծառայութիւնները, զորոնք ծերունազարդ և բազմամեայ Բրոֆ. Ալիքսան էֆ. Յ. Գէղճեան իր 29ամեայ ուսուցչութեամբ մատուցած է թէ՛ տղաքը կրթելով և թէ՛ ժողովուրդը հոգեւորապէս հրահանգելով, անոր 50 ամեակին առիթով նուիրած է գումար մը, որուն տարեկան տոկոսով — 13 Օսմ. ոսկի — ամէն տարի ուսանողի մը ծախքը պիտի հայթայթուի Այնթապի Կեդրոնական Թուրքիոյ Գոլէճին մէջ։

∴ Մայրաքաղաքիս Երիտասարդաց Քրիստոնէական Ընկերակցութիւնը, որ կազմուած է 1881 Հոկտ. 1 13ին, յաւելիկայ Հոկտ. 1/14ին, կիրակի օր, իր հաստատութեան 25ամեակին առիթով, պիտի կատարէ հոգեւոր պաշտօն մը։

«Մանզումէ»ի Հայ-Բողոքական ԹՂԹԱԿԻՑ

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ ԲԵՄ

Վաղը պիտի քարոզեն.—

Բերայի մէջ ժամը 2.15ին Վեր. Ա. Պ. Շահունեան։

Կէտիկ-Բաշայի Ամերիկեան Վարժարանին մէջ ժամը 3.45ին Պատ. Բ. Ս. Ճէճիզեան։

Սկիւտարի մէջ ժամը 3ին Վեր. Յ. Ս. Ճէճիզեան։

Պայզը-Հաուսի մէջ ժամը 3.45ին Վեր Ղ. Կարապետեան։

Խասգիւղի մէջ ժամը 7ին Պատ. Ս. Յ. Զորիկեան։

ՄԱՀ ՍՏԵՓԱՆ ԷՖ. ԹԻՒՐԱՊԵԱՆԻ

Յուսօք կը ցանուցանենք թէ անցեալ շաբթու Սանտայի մէջ մեռաւ Եէմէնի թէնպէքիի Բէյիին Բ. տնօրէն ընկ Թալասցի Ստեփան էֆ. Թիւրապեան որ մէկուկէս տարիէ ի վեր յիշեալ վարչութեան մէջ կը պաշտօնավարէր։ Հանգուցեալին մահը դժուժդ հեռագիրը մեծ վշտի մէջ թաղեց իր ամուսինը, 6 աղջիկ և մէկ մանչ զաւակները, որոնք Պոլիս հաստատուած էին։ Ստեփան էֆ. Թիւրապեան ասկէ առաջ Սամսոն, Կ. Պոլիս և Պաղտատի մէջ երկար տարիներ վաճառականութեամբ զբաղելով իր պարկեշտութեան, գործունէութեան և ուղղամտութեան շնորհիւ շատ մը համակիրներ շահած էր, որոնք այսօր ստուգիւ կ'ողբան անոր տխուր մահը։ Հանգուցեալը 50 տարեկան էր։

Մեր ցաւակցութիւնները այս տխուր առթիւ հանգուցեալին ամուսնոյն, զաւակներուն և համայն Թիւրապեան ընտանիքին։

ԹԱՏՐՈՆ ՄՆԱԿԵԱՆ

ՍԿԻԻՏԱՐԻ ՄԷՋ

ՓԱՁԼՈՒՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Վերջապէս....

Այս գիշեր Մնակեան թատերախումբը Սկիւտար, Պաղլար Պաչի թատրոնին մէջ պիտի ներկայացնէ

ԴԺԲԱՂԴ ԱՍՈՒՍԻՆԸ

Բառոյալից ու ընտանեկան Տռամ 5 արար

Տիկին Ազնիւ Մնակեան պիտի կատարէ Լուսանսի դերը, իսկ Մարգարիտ Մնակեան՝ Գօնթի տը Օրէյի դերը։ Պիտի մասնակցին նաև Հալաս, Ալիքսանեան, Պէնոէմէճեան, Ահմէտ Ֆէհիմ, Զօպանեան էֆէնտիները, և Տիկին Տիկին Քնար, Սաթենիկ և Սիրանոյշ։

Տռամին պիտի յաջորդէ ՕՐ. ԿԷՄԻԼԷի պարերը և երգերը, որոնք այնչափ յաջողութիւն գտած են արդէն Սկիւտարի մէջ։

Ներկայացումը պիտի աւարտի ընտանեկան և սայօնի նուրբ հանրածանօթ կատակասաղով մը՝

ԱՊԱԿԻՍԼԷՔԱՆԸ

1 տեսիլ

զոր պիտի ներկայացնեն Տիկին Քնար և Պ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԹՕԼԱՑԵԱՆ։

Գինները՝ Ա. կարգի օթեակ՝ 45½ ղրուշ, Բ. կարգի օթեակ՝ 34½ ղրշ., Ա. կարգ աթոռ 11½ ղրուշ, կիներուն համար՝ 6 ղրուշ, Բ. կարգ՝ 6 ղրուշ։ Օթեակներու համար միայն չորս հոգի կ'ընդունին և աւելիին համար մուտքի գին կ'առնուի։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱԻ 29ՐԴ ԹԻՒ ԲԻՒՐԱԿԻՆ առեւտրական շաբաթաթերթին որ կը պարունակէ հետեւեալ առեւտրական յօդուածները. —

ԲԻՒՐԱԿԻՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԹԻՒ 29

Ցանձնարարելի արժեթուղթեր. —

Ինչ է ալաը. [Օսմ. օրինագրքին կողմէ գործի մարդերու տրուած դիւրութիւնները.— Հայ արհեստաւորները Իզմիրի մէջ. [Լեզուագէտ Հայ ոսկերիչ մը 19րդ դարուն մէջ.— Դերձակներուն ինքնայատուկ մէթոտը].— Դրօշմի նոր կանոնագրին վաճառականներու վերաբերեալ տրամադրութիւնները.— Առեւտր. Հաշուակալութիւն [Շաներու բաշխումը].— Դատական Քրոնիկ.— Գերմ. առեւտրական լեզու.—Առեւտրական Քրոնիկ. [Կիրասոնի կալվինին նորընծայ բերքը և առաջին բեռնաւորումը.— Մանածի գիները.— Դրամական հրապարակը.— Սակարանի կեանքը.— Արտածութիւն. — Պոլսոյ նաւահանգիստը.— Փոխանակագրի գիները.— Ռուսոգոյի վաճառականները]։

ՄԱՆԶՈՒՄԷԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵՒՆՆԵՐ ԲԱԺԻՆԸ

ՀԱՆՐՍՆՔՔ

Պրուսայի Բողոք. Հայերու եկեղեցիին քարոզիչ Պատ. Յովաք Ս. Արապեանի Օր. Ռեբեկայ Տ. Ստեփանեանի (Քոյր գրագէտ-բժիշկ Տօքթ. Յովսէփ Տ. Ստեփանեանի) հետ պսակադրութեան հանդէսը տեղի ունեցաւ Օգոստոս 9/22ին, ԴԵ. օր, Պարտիզակ Տէր Ստեփանեանց քնակարանին մէջ։ Պսակի խորհուրդը կատարեց Տոքթ. Բ. Զէյմպերս։

ԲԱՐԻԶԻ ՊՕՐՍԱՆ

BOURSE DE PARIS

24 Օգոստոս 1906

Ֆրանսական 3%	97.80
Օսմանեան Միացեալ	97.27
Երկաթուղի	146.75
Պանք Օթթոման	647.—
Ռէնտի	438.—
Թրանսվալ	60.75

ՍԷԼԱՄԼԸԳ ՌԷՍՄԸ ԱԼԻՍԻ

Տիւնքի ճուտամա կիւնիւ Սէլամլըգ ըէսմը ալիսի Համիտլիէ ճամիի չէրիֆինէ իճրա պուլրուլմուշ տը։

ՆԵՐՔԻՆ

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՏՈՒՐՔԵՐԸ.— Եղած հաղորդումի մը իբրեւ պատասխան Ելմտական Խորհուրդը սա որոշումները տուաւ.—Պետական Խորհուրդը որոշած է թէ մարդահամարի կանոնագրին հրատարակուելէն առաջ իրենց ծննդավայրէն ուրիշ տեղ գացողները եթէ իրենց ծննդավայրէն վերջինականապէս հեռացած և իրենց գտնուած տեղը մնայուն առեւտուրով ու արհեստով կը զբաղին, ատոնք իրենց գտնուած տեղին ժողովուրդէն, իսկ հակառակ պարագային իրենց հիւր պիտի նկատուին։ Հետեւաբար ընական է թէ իրենց ծընընդավայրէն տարբեր տեղ մը բնակութիւն հաստատողներու և բուն իսկ իրենց ծննդավայրին մէջ զինուորական տուրքէ զերծ եղողներու և ատոնց զաւակներուն և թոռներուն նոյն տուրքէն ունեցած պարտքերը անոնց գրանուած տեղերը պիտի գանուին. եթէ անոնց գտնուած տեղերը իրենց պատկանած կրօնքէն հասարակութիւն գոյութիւն չունենայ նոյն անձերուն չարձանագրուած միջոցին վերաբերեալ զինուորական տուրքերը անոնցմէ պիտի գանձուին, ամէն մէկ չորս տարուանը մէկ տարիէն գանձուելու պայմանով։ Գալով անոնց որ մարդահամարի ակիզները կամ յետոյ ինքզինքնին իբրեւ օտարպատակ կը ներկայացնեն, ատոնց յայտարարութիւնը նկատողութեան պիտի չառնուի, այլ ըստ օրէնի կառավարութեանց կողմէ քննութիւն պիտի կատարուի. եթէ օսմ. հպատակ ըլլալնին հաստատուի, ատոնց հաշիւ դուրս մնացած զինուորական տուրքը իրենցմէ պիտի գանձուի։ Եթէ ատոնց մէջ նոյն տուրքը վճարելու անկարողներ գտնուին, անոնց տուրքը ըստ օրինի պիտի ջնջուի։ Այս որոշումները հաղորդուեցան ամէն կողմ։

ԿԱՑՍ. ԹԱՆԴԱՐԱՆԸ.— Հագիգաթ կ'ըսէ թէ Վիլհէլմ կայսր Կայս. Թանգարանին նուիրած է հնագիտական ճոխ հաւաքածոյ մը, իր Պոլսոյ դեսպանին միջոցաւ։

ԿԱՑՍ. ԲԺՇԿԱԿԱՆ վարժարաններու և քաղաքային բժշկական գործերու թղթակցութեանց դիւանին առաջին միամէյկեայ կարգուեցաւ միամէյկով Հիսայէթ պէյ և երկրորդ միամէյկով՝ ձէմալ պէյ։

ՍԷՆԹ-ԱՆԹՈՒԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ.—Երէկ գրեցինք հիմնարկէքը Բերա, Քանքորտիայի Նախորդ թաղերուն անդ կառուցուելիք Սէնթ-Անթուան եկեղեցիին։ Իտալական դեսպանը բանախօսութիւն մը ըրաւ ուր յայտնեց թէ Իտալիոյ Վիքթոր Էմմանուէլ թագաւորը 30000 ֆրանք նուիրած է եկեղեցիին շինութեան համար։

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Կայս. թիւնապան և զինուորական քննիչ յանձնաժողովին անդամ Զօր. Բանմի փաշա, Կայս. թիւնապան և զինուորական վարժարանին հետեւակներու ուսուցիչ հաղարապետ Նաճի պէյի հետ Դամասկոս ուղեւորեցաւ Պէրութի ճամբով, նախագահելու Հիճազի երկաթուղիին առաջած մասին բացման հանդէսին, որ պիտի կատարուի Օգոստոս 19ին, Կայս. Դահակալութեան Տարեդարձին օրը։

ԷՍԿԻՇԷՀԻՐԻ ԴԱՅՄԱԳԱՄԸ.— Սապահ կ'ըսէ թէ ներքին գործոց Նախարարութեան կողմէ Պրուսայի կուսակալութեան հաղորդուած հրամանի մը վրայ, Էսկիշէհիրի գայմագամ ձէմիլ պէյ, իր մասին կատարուելիք քննութեան մը համար, պաշտօնէ դադրեցուցած է առժամաբար և թէ Քէօթահիոյ գաւառին թղթակցութեանց տեսուչ Միւնիպ պէյ Էսկիշէհիր ղրկուած է, գայմագամի պաշտօնը փոխանորդաբար վարելու համար։

ԹՈՒՐՔԵԻՊՈՒԼԿԱՐ առեւտրական պայմանագրութեան ծրագրին մաքուրը պատրաստուած ըլլալով, Պուլկար պատուիրակներուն քարտուղար Մ. Սթոեանով ատոր մէկ օրինակը Սոֆիա տարաւ անցեալ օր։ Մ. Սթոեանովի վերադարձէն ետքը երկու կողմի պատուիրակները ծրագրին վրայ պիտի նշանակեն իրենց անուններուն սկզբնատառները։

ՊԱՐԳԵԻԱՒՈՐ սիկաւի թուղթերու օսմ. անձնուն ընկերութիւնը լուծուեցաւ, որովհետեւ Սելանիկի մէջ գումարուած բաժնետէրերու ընդհ. ժողովին մէջ նկատուեցաւ թէ վնաս եղած է փոխանակ շահու։

ԷՐԷՑԼԻՒ ԱԾԽԱՀԱՆՐԵՐԸ.—Վերջին մրրիկին բոլոր աւերները նորոգուեցան և ածխահանքերը կանոնաւորաբար սկսան գործել։ Ընկերութիւնը նոր մեծ լուացարան մը կը հաստատէ։ Զոնկուլտաքի նաւահանգիստին մէջ կարգադրութիւններ կ'ըլլան, որպէս զի բեռնաւորումները աւելի արագ և դիւրին ըլլան։

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ նախարարութեան անասնարոյժներէն Սմբատ էֆէնտի որ Զոնկուլտաք ղրկուած էր պաշտօնով, գաւառին ամէն կողմերը չրջեցաւ, և հոն ծագած պաճարախտի մասին տեղեկագիր մը ղրկեց Նախարարութեան։

ՀՆՈՒԹԻՒՆ.—Աֆիոն Գարահիսարի Շուհուտ ըսուած տեղը վերջերս գտնուեցաւ մարդկային կիսարձան մը հարթաքանդակ. նաեւ ուրիշ հնութիւններ արձանագրութիւններ կրող։ Ասոնք փոխադրուեցան Պրուսայի մէջ Թանդարանի մասնաճիւղին։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԷՆ կը հեռագրեն թէ քաղաքին մէջ հանրային առողջապահական վիճակը գոհացուցիչ է միշտ և օգոստոս 6էն՝ այսինքն չորս օրէ ի վեր բանտարկեալներուն մէջ հիւանդութիւն չէ տեսնուած։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵԾ ՀՐԴԵՀ.— Սասկիի եկած մասնաւոր հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Էնկիւրիի Այաշ գաւառակին Ուրէշ աւանէն չորեքշաբթի օր հրդեհ ծագելով, ամբողջ աւանը մոխիր դարձաւ, քանի որ առնները խիտ էին և փայտաշէն։ Հրդեհին վայրը փութացին գաւառակին գայմագամը և Իսարէի անդամները։ Ամէն միջոց ձեռք առնուեցաւ հրկիզեալները պատսպարելու համար։ Քննութիւն բացուեցաւ ազատին պատճառներուն և գոյացած վնասին մասին։ Նպաստամատոյց յանձնաժողովներ կազմուեցան Էնկիւրիի և Այաշի մէջ։

ԿՈՂՈՊՏՈՒԱՆ ՀՐԵԱՆ.— Խասգեղցի մանիֆաթուրաճի Սամուէլ երէկ երբ Ղալաթիա, Շէֆթալի փողոց Բիւնայի պանդոկին առջեւէն կ'անցնէր, ծաւաց Սարգիս զայն ներս կանչեց։ Հոն, միւս ծառաները Վասիլ, Դէմիթրոզլի և Իսմայիլ յարձակեցան Հրեային վրայ և բռնի առին 60 ոսկի պարունակող քսակը։ Սամուէլ դուրս ելլելուն չիստակ չունչը առաւ ոստիկանութեան մօտ որ ձերբակալեց այս չարագործութեան հեղինակները։

ՍԻՐՏԻ ՄԻՋՆՈՐԴԻ ՄԸ ՇԱՀԷ.— Բերա, Եէնի Զարչը բնակող Ռօզա երէկ առտու իր... գործակատարներէն սիրային միջնորդ Եանկին ղրկեց Ալաճահամամ գանուող եղբօրը՝ Ավրամի որ 3 ոսկի բերէ։ Եանի դրամը առնելէ ետք, նկատելով որ առկէց դիւրաւ կարելի չէր այդչափ դրամ չանչլ, գրպանեց 3 ոսկին և առաւ քալեց։

ՄԱՐԻԵԿ.—Գալատիոյ էօրոր կրգեցիկ սրճարանին վրայ բնակող Քրիստինայի սենեակին դրան առջեւ, առջի առտու, նորածին աղջիկ մը թողուած էր. վրան թուղթ մը կար, ուր նշանակուած էր թէ Յոյն է, մկրտուած և անունն ալ Քրիստինա։

ԿՈՒԻԻ.—Երէկ առտու ժամը 3ին Մեծ Շուկայ չրջուն խոհարար Վանեցի Վարդան Իշլէմէճի Եանգօի հետ ապառելի կերակուր տալու խնդրով վէճի կը բռնուի։ Վարդան կը վիրաւորուի գըլխէն և մօտակայ Կիւմիւշեան դեղարանը տարուելով նախնական դարմանները կը ստանայ։

∴ Գումրիաբաս, ծխավաճառի աշկերտ Բասիլ նոյն տեղը Պոտոսի հետ կռուեցաւ առնելիքի խնդրի մը համար։ Տղան Պոտոսը դլխէն վիրաւորեց ծանրապէս։

ՃԱՐՊԻԿ ԲՍԱԿԱՀԱՆՍ ՄԸ.— Երէկ առտու, Ղալաթիա, Քարաքէօյ, երբ լումայափոխ Բաֆֆարուլօ դրամ կը համրէր, Մարկրիթ անուն երիտասարդ մը ափ մը մէֆլտ յափշտակեց և փախաւ։ Անակնկալի եկած լումայափոխին սարսափահար ճիչերուն վրայ, դրացի վաճառատուններու պահապաններ սկսան հալածել զայն և ձերբակալել։ Առաւփախաւը միշտ կը պնդէր որ դրամը իրենն է, բայց ոստիկանները վրայ հասան և զայն առաջնորդեցին պահականոց։

ԾՈՎԻ ՎՐԱՑ.—Մաքրիգիւղէն Տիգրան և Արսէն, չորեքշաբթի օր Այսթէֆանոս կ'երթայնն՝ առագաստ պարզած, երբ հովին սաստկութենէն մակոյրը չրջեցաւ և երկուքն ալ ծովը ինկան, սակայն Ակնորս Նիքօ, Յովհաննէս, Լիւսն ու Պոտոս իսկոյն նաւակով մը օգնութեան փութալով երկուքն ալ ազատեցին։

ՎԱՅՐԱԳ ՈՃԻՐ ՄԸ.—Պիզա գաւառին կերդոնական գաւառակին Բէմալ գիւղին մէջ, անցեալ օր, վայրագ ոճիր մը գործուեցաւ։ Մէհմէտ անուն մարդ մը, որ նախապէս ծխախոտի մաքանենդ էր, Մասալը Մէհմէտ անուն անձէն առնելիք ունէր և դրամ պահանջելու գացած էր՝ զինեալ վիճակի մէջ։ Մասալը Մէհմէտ նախ քաղցրութեամբ ընդունեց, մինչև որ փեսան ու տղան ժամանեցին. յետոյ անոնց օգնութեամբ յանկարծ իր պահանջատէրին վրայ յարձակելով զէնքերը առաւ, մարդը կապեց ու լաւ մը ծեծեց. յետոյ կառավարութեան յանձնելու նպատակաւ ոկսաւ քաղաք տանիլ, սակայն գիւղին մօտերը քարով մը հակառակորդին գլուխը կոր կըտոր ըրաւ և մարմինը խիտ անտառ մը տարաւ. յետոյ զէնքերը քաղաք տանելով կառավարութեան յանձնեց ըսելով որ Մէհմէտ ճամբան փախած է։ Ոչիքթաշի ոստիկանութեան պաշտօնեաներէն Ֆէյի պէյ որ հոն կը գտնուէր, կասկածեցաւ, խուզարկութիւն կատարեց և վերջապէս սպանեալին մարմինը երեւան հանեց։ Մասալը Մէհմէտ, փեսան՝ Իպրահիմ աղա՝ Հիւսէին և ուրիշ չորս մարդիկ ձերբակալուեցան։

ՎԱՐԶՈՒ ԿԱՄ ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

1600 կանգուն գետնի մը վրայ ընդարձակ պարտէզով և սենեակներով չորս կողմը բաց, հորով ու ջրհորով և օդաւէտ դիրքով Սէլամսըզ Ս. Խաչի մօտերը տուն մը վարձու կամ ծախու է։ Փափաքողներ կրնան դիմել նոյն թաղը Նպարավաճառ Աւետիս աղայի 6—1

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԲԱՐԻԶ 23 Օգոստոս.— Նախագահը ստորագրած ըլլալով շաբաթական հանգստի վերաբերեալ կանոնագրութիւնը, նոր օրէնքը սեպտ. 1էն պիտի գործադրուի։

— Նախարարաց յառաջիկայ Խորհուրդը Ռամպուլէի մէջ տեղի պիտի ունենայ սեպտ. 10ին։ Նոյն ամսուան 16ին Մ. Ֆալլիէր, մէկ քանի նախարարներու հետ, Մարսիլիա պիտի երթայ՝ գաղթականաց Արուեստանոցները այցելելու։

ՊԵՐԼԻՆ.— Գերման կաթոլիկներու համաժողովը որ Էսէնի մէջ կը գումարուի, և որուն կը մասնակցին վեց կարտինալներ, բազմաթիւ եպիսկոպոսներ և երեսփոխաններ, իր աշխատութիւնները առաջ կը տանի։ Մինչև հիմա ատենաբանութիւններէն և ոչ մէկը խօսեցաւ Պապին կողմէ Ֆրանսայի եպիսկոպոսներուն ուղղուած կոնդակին վրայ։

ԲԵՆԵՐՍՊՈՒՐԿ.— Զինուորական կառավարիչ Թրէբով սկսաւ ապաքինիլ իր հիւանդութենէն։

—Նախարարաց Խորհուրդն Գշ. օր որոշեց յանձնախումբ մը կարգել նախակրթութեան խնդիրը քննելու համար։ Ուսուցիչներու թոշակները պիտի աւելցուին։

ՆԻՒ ԵՕՐՔ.— Երկրաշարժի նոր ցնցում մը զգացուեցաւ Վալպարէզոյի մէջ։ Արժանդինի Ծերակոյտը 250,000 ֆրանք քուէարկեց անպատսպար մնացած Բիլիցիներուն համար։

ԲԱՐԻԶ.— Նիւ Եօրքէ կը հեռագրուի թէ Վալպարէզոյի մէկ քանի վաճառատունները վերաբացուեցան։ Դադրութեան ատեն ձերբակալուած մէկ քանի հոգի հրացանի բռնուեցան։

—Վատիկանի կէս-պաշտօնական չրջանակներուն մէջ կ'ըսուի թէ Պապը որոշած է գործելու կատարեալ ազատութիւն տալ Ֆրանսայի եպիսկոպոսներուն, առաջիկայ գումարման ատեն։

—Անգլիոյ թագաւորը Մարիէնպատ դարձին, Ներպու�նալ պիտի նստի՝ Անգլիա դառնալու համար։

ՆԻՒ ԵՕՐՔ.— Անկարգութիւնները ծաւալեցան Բուպայի մէջ։ Մ. Նահանգաց կառավարութիւնը պաշտօնական տեղեկագրի կ'սպասէ նախագահ Բալմայէ, որոշելու համար թէ ինչ միջոցներ պէտք է ձեռք առնել խաղաղութիւնը վերաւարձնելու համար։

ԼՈՆՏՈՆ.— Սդոքհոլմէ կը հեռագրուի թէ Շուէտի թագաւորը այցելեր է անգլիական նաւաբաժնին, որ կոթեմպուրկ կը գտնուի։

— Ճարտնական կառավարութիւնը ծանոյց օտար Տէրութեանց թէ Տանի միջազգային վաճառականութեան առջև պիտի բացուի Սեպտ. 1ին։

ՃԻՊՈՒԹԻ.— Անհալի թաթառ մը մէկ քանի տուներ քանդ ու աւեր ըրաւ, բայց մարդու կորուստ չկայ։

ՊՕՄ ՏԸ ՖԻԿ

ՏՈՒՓԸ 50 ՂՐՈՒՇ, ԿԷՍ ՏՈՒՓԸ 27 ՂՐՇ.

ՍԱԿԱՐԱՆ

ԳԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

ՕՍՄ. ՄԻԱՑԵԱԼ ԲՈՆՍՈԼԻՏԷ

Երէկ առաւօտ բացուեցաւ Օ.Ո.	105.25
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ »	105.19
Երէկուան էն բարձր գինը »	105.26
» էն վար գինը »	105.19

ՐՈՒՄԷԼԻԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երէկ առաւօտ բացուեցաւ ֆր.	145.37½
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ »	145.—
Երէկուան էն բարձր գինը »	145.37½
» էն վար գինը »	145.

Շիրքէթը Խարիէ	Օ. Ո.	39.—
Միխալլիի Պանքա		5.87
Սելանիկի «	ֆր.	173.
Ռամէրսիալ	Ա. Ո.	9.09
Քարասու Բրէվիլէմիէ	ֆր.	154.50
» Օրտինէռ	»	156.—
Իզմիրի քարափ	»	595.—
Օսմ. Ապահով. Ընկ.	Օ. Ո.	4.42
Թրամվայի բաժնեթուղթ	»	9.—
» պարտաթուղթ	ֆր.	488.—
Տէրքոսի ջուրի ընկ.	»	297.—
Անատօլ. Երկ. բաժնեթ.	Ա. Ո.	18.05
Քարափ Կ. Պոլսոյ	ֆր.	457.—
Քրէտի Ֆոնսիէ էժիբա. 1886		333.—
» » 1903		267.50
Թրանսվալ		58 50

ՑՈՒՆԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ

Ցունական փոխառութիւն	ֆր.	265.—
Պանք Նաս. Կրէս.	»	430.—
» « » Նոր	Օ.Ո.	4.—
Լաւրիոմ	ֆր.	58.—

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒԻ ԸՆԹԱՑՔԸ

Օսմ. ոսկին 100 ղ.էն	ղ. ֆր.
Ֆրանսական ոսկի	87.10
Անգլիական ոսկի	109 32
Բօլ	90.30
Մէճիտիէ արծաթ	107.14
Ռուպլի թղթադրամ	8.69
Քրիսիկ	50.—

ԲԵՐԱՑԻ ՊԱՐՈՆԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

"ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ,,

— Աստուածածնին վրայ գրէ՛, ապպրեցին։

Գրէ՛, — Ըսելը՝ դիւրին, բայց գրելը՝ ո՛չ, քանի որ ո՛չ ոք քարոզ մը կը ապասէ ինէ։

Մինչեւ հիմա շատ մը Մարիամեաներու վրայ գրած եմ, բայց երբեք Աստուածածնի վրայ, և սրբապղծութիւն մը կը համարիմ ինձի պէս անսուրբ մեղաւորի մը իր անմաքուր բերանը առնել սուրբ անունը անոր, որ մաքրութեան հրաշալիքն է։

Կը սիրեմ Աստուածածինս, բոլոր կիներուն տիպարը, որով կը սիրեմ նաեւ բոլոր կիները, և պիտի բաղձայի որ ասոնք փոխանակ՝ Լա Պէլ Օթէրին կամ Լիան տը Բուժիին նմանիլ ջանալու, ջանային նմանիլ Անո՛ր՝ առանց սակայն Անոր չափ... անբիծ ու անաղարտ մնալու։

... Ու պէտք է սիրենք կիները՝ կարնալ պէտք եղածին պէս սիրելու համար Աստուածածինը, պէտք է փորձառաբար հակցած ըլլանք կնոջական սիրտին փափկութիւնները, Աստուածածնոր սիրտին ջնորհալութիւնը ըմբռնելու համար և պէտք է հակցած ըլլանք կիները, որպէս զի կարենանք ըմբռնիլ կիներու կինին գերազանցութիւնը։

Կինը որ կուլայ, կինը որ կը սիրէ կինը որ ցաւեր կը դարմանէ, կինը որ կը դուրգուրայ, կինը որ երկինքներու հրեշտակին կը նմանի և խէալային գաւառներու բնակչուհի մը կը համարուի... այս կինը Աստուածածինն է, և մինչ մեր կիներն ալ կ'ուզեն՝ Աստուածածնին նման տեսնել։

Երանի թէ նմանէ՛ին։

Սիրուած կնոջ մը հանդէպ մեծագոյն պաշտումը յայտնած կ'ըլլանք, երբ արտասանենք անոր՝ կեղծ կամ անկեղծ։

— Հուրի՛ս, «Մատոնա»յին կը նմանիս կոր։

Ու ան կը հաւատայ թէ «Մատոնա»յին կը նմանի, իրա՛ւ իրա՛ւ։

Աւաղ, հաւատքը... ճշմարտութիւնն իսկ չէ՛ սակայն երբեմն։

Մատոնան հինգ ոսկինոց գլխարկ մը դնելու համար էրկանը գլխուն փորձանքներ չէր բանար, Մատոնան դրացիներուն հետ չէր կռուեր, Մատոնան բանբասանք չէր ըներ, Մատոնան ասոր անոր երեսին չէր խնդար, Մատոնան՝ ալօնիներու մէջ ականջէ ականջ փսփսուած փիս բաներէն ո՛չ մէկը գիտեր, Մատոնան՝ ֆրնճրխնիութիւն չէր ըներ՝ հիմակուան նորահնար կարգ մը կեղծ Մատոնաներու նման, Մատոնան ամուսնին սիրտը չէր խոցեր և անոր քսակը չէր պարպեր, Մատոնան գուսածին մէջ քուրջ չէր թիեր և անուշ ակուընեներով չէր նայեր դրացին տղուն, Մատոնան այգերուն տակը կապոյտ չէր քաշեր և շրթունքներուն կարմիր չէր քսեր, Մատոնան Դատասա. Խորհուրդին չէր դիմեր, ո՛չ ալ իր ժամանակին Աբրահամայիներուն հետ ժամադրութիւններ կուտար ա՛յնպիսի տուներ՝ ուր ժամադրութիւններ կ'ընդունուին, Մատոնան իր ամուսինը հայրիկ կ'անուանէր, մինչդեռ հիմակուան կիները սովոր են իրենց հայրիկին նմանող մարդիկը ամուսին կոչել, Մատոնան Շբրիկէլին չինել չէր տար իր պըլուզները և Սահակ աղայէն չէր դներ իր գլխարկները, Մատոնան օթօմոպիլի համար խենդ չէր դառնար և իր մեղրալուսինը երբեք վակոնլիի մէջ չկատարեց...

Խա՛չ որ, բոլոր ասոնցմէ վերջ, մարդ թուփե ունենալու է, հիմակուան կիները Մատոնայի նմանցընելու համար։

... Աստուածածոր նմանելու փափաքը սակայն դարուս նորութիւնն է կարծես։—վկայ կիներուն à la Vierge սանտրուած մազերը։

Հիմակուան աղջիկները և կիները՝ տեսնելով որ ո՛չ մէկ կերպով պիտի կրնան նմանիլ կիներու կինին, գոնէ իրենց... մազերուն սանտրելակերպովը կը բաղձան նմանութեան եզր մը ունենալ անոր հետ և մազերնին... կուսանման (à la Vierge) կը սանտրեն։ — ո՛ դառն հեգնութիւն։

Ու եթէ հարկ ըլլայ եզրակացութեան մը յանգիլ այս նորոյթէն, պէտք է հետեւցնենք — հակառակ անոր որ, բան մը ըսելու մեր խոր գիտակցութեան թէ՝ արդի աղջիկները ո՛չ հոգինին ունին կոյս, ո՛չ սիրտերնին, ո՛չ մտքերնին, ո՛չ ոտքերնին, ո՛չ ձեռքերնին, ո՛չ ականջներնին, ո՛չ աչերնին, այլ լոկ... մազերնին։ — Անհալի՛ է սա։

(Բնականաբար՝ խօսքս լո՛կ այն աղջիկներուն համար է՝ որոնք մազերնին à la Vierge կը սանտրեն, և դիտուած պարագայ մըն է որ՝ միտքով, սիրտով ու հոգիով ճշմարտապէս կոյս եղող աղջիկ մը երբե՛ք պէտք չի զգար իր մազերը... կուսանման սանտրելու՝ ոսկի փոշի սրսկելու համար տեսնողներու աչքին)։

Եւ եթէ կոյսերը իրենց մազերէն պիտի ճանչնանք, վա՛յ է եկեր մեր գլխուն։

... Աստուածամարը անշուշտ իր անունէն օրուան կը ներէ ինծի այս քիչ մը այլանդակ տողերուս համար, ա՛ն որ շատ աղէկ գիտէ թէ մարդ իր կրցած եղանակովը միայն կրնայ երգել իր սիրածը, և զուրճանիէ մը երբեք չպիտի սպասուէր Վանկէրին մէկ կտորը։

Կիները՝ Աստուածամօր սիրուն՝ մինչեւ Աստուածածինն խաղողի հատիկ մը չեն դներ բերանին, — որովհետեւ, կ'առարկեն սկեպտիկներ, խաղողը միայն ա՛յն ատեն համով կ'ըլլայ։

Սկեպտիկներուն ըսածը չպիտի կրկնեմ հոս՝ միայն սաչափը թո՛ղ ներուի ինծի դիտել տալ թէ՝ Աստուածամայրը երբեք այս տեսակ զրկում մը չի պահանջեր մեզի (եթէ զրկում մըն է այս), այլ աւելի գոհ կը մնայ, եթէ կիները՝ իրեն մասին տածած սէրերնին ապացուցանելու համար՝ յօժարէին քիչ մը աւելի նմանիլ իրեն։

Տեսէ՛ք, ե՛ս, Աստուածամայրս կը սիրեմ և անոր հանդէպ ունեցած սէրս ապացուցանելու համար, կը յարգեմ բոլոր այն գեղանի էակները, որոնք Աստուածամօրս սեռին կը պատկանին։

Կը սիրեմ Մարիամ Աստուածածինը, և անոր սիրուն՝ կը սիրե՛մ նաեւ Զապելը, Հռոփը, Նուարդը, Զարուկը, Սրբուհին, վերջապէս այն «ամբողջ սեռը որուն կը պատկանին մայրս» և Աստուածամայրս։

Հայու աղջիկնե՛ր, հայու աղջիկնե՛ր, ձեզի կ'ըսեմ, Աստուածամօր սիրուն միմիայն չհասուցնցած խաղողէն մի՛ զրկէք ինքզինքիդ, այլ զրկուեցէք նաեւ այն պզտիկ ու մանր մուներ մեզքերէն, որոնք կեանքին հաճոյքը կը կազմեն, — կը խոստովանի՛մ։

ԳԼԽՈՒՆ ԵՒԱՆՆԵՐԻՆ

ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՈՒՀԻՆ

Ո՛չ Մնակեան Մուրացկանուհին (յուզիչ և բարոյալից տառամ 6 արար), այլ իմ մուրացկանուհիս, զուարճ ի բաղում արարս, որ միայն իմ գլխուս կը պատահի։

×

Հռոփի էր անունը։

Իրիկունը Թօգաթլեանին առջեւ կը կենար ան խուսափելիօրէն եւ երբեք Պատրիարքարանի պաշտօնեայ մը ա՛յնչափ ճշդապահ չէր եղած իր պաշտօնին։

Աղուորկեկ էր բաւական, բաւական ալ... աղտոտկէկ։

Տանրչորս նորածիլ գարուններ հագիւ համբուրած էին անոր... փիս ճակատը, ուրկէ անդին... ոջիլներու աշխարհը կը սկսէր հաւանաբար։

Սեւ սեւ աչքեր՝ ծովի չափ փոթորկալից tempérament մը գուշակել կուտային և այս բանը հաստատելու համար... նաւապետ ըլլալու հարկ չկար։

Կամարաձեւ սեւ յօնքեր, որոնք կեղծ չէին անչուշտ, քանի որ... ruspipu գնելու դրամ կը պակսէր անոնց տիրուհին։

Փիսփիս ոտքեր՝ en gran deuil եղունգներով՝ որոնց մերկութիւնը սակայն չափազանց կարճ պատռուած շըրջազգեստին տակ՝ յօժարակամ մոռցնել կուտար անոնց անմաքրութիւնը բոլոր այն «անօթի»ներուն, որոնք կնոջ մը քով անպատճառ... չուշանափայլ տուտիկներ չեն պահանջեր։

Քիթ մը, աղուոր, հմայիչ, շնորհալի ու սիրուն որ միայն յանցանք մը ունէր, — շատ կը վազէր և զայն սրբելու համար ալ չկար թաշկինակ մը, որուն դերը կը ստանձնէր յաճախ շըրջազգեստին փէշը։

Հին մին, ու իր նախնական գոյնը չատոնց կորսնցուցած գորաժէն տակ զոյգ մը բլրակներ, որոնք կը բաբախէին և որոնց վրայ ոչ մէկ երկրախոյզ ոտք կոխած էր տակաւին, ինչպէս կը յայտնէր «բաբախուն բլրակ»ներուն ոչ-կոխկոտուած երեւոյթը։

Ու կը մուրար այս աղջիկը, փոխանակ ուրիշ բաներ ընելու։

Իր շուրջը կառապաններ, լուսրոնիներ, բեռնակիրներ, հասարակներ, և այլ միտեսիզ կամ կանանչ պտուղի ամաքեսոր անձնաւորութիւններ չատ մը բաներ կը մուրային իրմէ, բայց Հռոփի կը պատասխանէր անոնց indigné շեշտով մը,

—Դուք իս զո՞վ գիտցաք, ես նաւմուսալը աղջիկ եմ։

Ու մայրիկը կը հակէր արդէն անդին իր աղջկանը պատիին ու... հաստոյթին ու հիմակուհիմա իր աղջիկը այս կերպ կը շահագործէր խեղճ բարի մայրիկը, վաղն ալ հարկաւ շահագործելու տարբեր երեւոյթ մը պիտի գտնէր. չէ՞ մի որ ծնողքները իրենց զաւակները կը մեծցնեն՝ օրին մէկը զայն իբր յենարան ունենալու համար։

—Տատոց մը տուր, կ'աղերսէր Հռոփ անցորդներուն, այսօր քսան դրչ. պիտի չահիմ, դեռ կէսը անգամ չժողվեցի։

Մուրացկանութիւն, շահաւոր արհեստ... պիտի բացագանչէր Պեսրոս Դուրեան։

Ես ալ շատ օրեր սովորութիւն ըրած էի մէյ մէկ տատոց դնել Հռոփին ափը, ո՛չ անչուշտ ողորմասիրութեան վսեմ զգացումէն դրդուած, այլ որովհետեւ վարժարանին մէջ սովրեցուցած են մեզի թէ ցանողը կը քաղէ երբեմն անդիի աշխարհում, բայց միշտ... այս աշխարհի մէջ։

Ու կը ցանէի, օրական մէյմէկ տասնոց կը ցանէի մուրացկանուհիս ափը, վառան ըլլալով թէ օրին մէկը պիտի քաղեմ։

Կը խոստովանիմ թէ ըրածս՝ առաքինութեան առաջին մրցանակի արժանի բան մը ըլլալէ հեռու էր, սակայն homo sum et nihil humani a me alienum puto! (*)

Տէրը կը պատուիրէ թէ՝ երբ ալ ձեռքով ողորմութիւն մը տալու ըլլանք, ձախ ձեռքերնիս պէտք է ոչինչ զգայ։ Ինծի ալ ճիշդ այսպէս կը պատահէր։ Ձախ ձեռքս ոչինչ կը զգար, այլ... սիրտս։

Դատապարտեցէ՛ք զիս, արգահատեցէ՛ք ճաշակիս վարնոցութեանը վրայ որ սպասուհիէ ու մուրացկանուհիէ անդին չի կրնար անցնիլ։

Ի՞նչ ընեմ, առ ի չգոյէ կոմսուհիի և մարքիզուհիի, սպասուհիներու և մուրացկանուհիներու կը դարպասեմ, և չատ անգամ ասոնք ալ չեն գտնուիր։

Մխիթարական այն է միայն թէ մինակս չեմ տեսակիս մէջ, և ինծի հետ մէկտեղ չատեր կը ցանեն Հռոփին պատռած կարճ շրջազգեստին չուրջը, սա տարբերութեամբ միայն թէ անոնք ծեր ու խոցված gagaներ էին ու ես՝ նորարոյս պիսերով gaga մը։

Ու օրին մէկը քաղեցի... տեսէ՛ք թէ ի՛նչ։

«Գիշեր էր և խաւարը իր սեւ պատանքը փռած էր երկրիս երեսը»։

(Այս նախադասութիւնը չարադրութեան դասէս ընդօրինակեցի)։

Աւանակներու պէս մեղանչած էի Թաւշանճանին դէմ՝ (բացատրութիւն որ կը գործածուի չգործածելու համար «գլինովեայ» գռեհիկ բառը, ճշմարտապէս պասկերալի բացատրութիւն մը՝ որ անմիջապէս մեզի կը յիշեցնէ Թաւշանճանին պատկերը, և Ց. Ալփիարլին լուսանկարը)։

Սիրուհիս խարած էր զիս և ես գացած էի ճակտիս մուրը սրբել... ալքոլին սրբարար ջուրով։

Հռոփի Թօգաթլեանին առջին իր պաշտօնին գլուխն էր, մէկ կողմէն մուրալով միւս կողմէն կրկնելով կառապաններուն իր պատուանդրական յանկերգը։

—Հայsk ծօ՛, չխմած չուներ, ես ձեր աղջկանը տեղ տղայ եմ։

Սակայն կ'երեւի թէ պարոն կառապանները ինքզինքին անոր հայրիկին տեղ չէին դներ, չարունակելու համար իրենց ազի (sale) հարցերը, որոնց պղպեղը աղէն աւելի էր։ Ու ինծո՞ր հայրիկը նկատէին իրենք զիրենք Հռոփին, քանի որ... մայրիկն ալ չէին ճանչնար։

Մուրացկանուհին զիս նշմարելուն պէս՝ ցատկռտելով քովս փութաց։

—Ինծի նայէ՛ ըսա...

Փակագիծ...

(Հռոփին արտօնած էի ինծի հետ եզակի դէմք խօսիլ, որովհետեւ կեանքին մէջ երբեք... յոգնակի դէմք չէր խօսեր)։

—Ինծի նայէ՛, ըսա, երկու ղրուշ տո՛ւր որ այսօրուան վառանցածս թամամ երեսուն ղրուշ ըլլայ։

Չէր հարցներ անգամ մը թէ՝ նայինք եա նոյն օրը երեսուն փարա շահած եմ.— արդէն կիները բնաւ այս տեսակ մանրամասնութիւններով չեն սիրեր զբաղիլ, և Հռոփ ալ, հակառակ մուրացկանուհի մը ըլլալուն, կի՛ն էր։

—Կուտամ, պատասխանեցի (ան՝ թէ ինտո՛ր մեզի պէս մարդիկ կը սընանկանան), սակայն քիչ մը ինծի հետ քալէ՛, քեզի ըսելիք ունիմ։

—Ի՞նչ պիտի զուրցես, ծօ՛, հարցուց պզտիկը քովս ի վեր քալելով։

—Բան մը ուրկէ կախում ունի քու ապագադ և իմ երջանկութիւնս, պատասխանեցի լուրջ շեշտով մը, սակայն գրաւ կը դնեմ որ Հռոփի՝ այս «գրաբար»էս ոչի՛նչ հասկցաւ։

Աղջնակը՝ իր սեւսեւ աղուոր աչուընները և խլլոտ քիթը ինծի ուղղած էր՝ ակնդէտ սպասելով բերնէս ելլելիքին։

—Քիչ մը պաց խօսէ, նկատեց միայն։

—Հռո՛փ, ըսի ձայնով որ կը... թրթռար, զիս մը սիրե՞ս։

—Համմէ՞...

—Զիս-կը սի-բե՞ս, կրկնեցի յուզումով մը որ տակաւ կը մեծնար և կարծես սիրտս պիտի պայթեցներ։

Արդեօք ի՞նչ պիտի պատասխանէր Հռոփ.—մերժո՞ւմ...

Ո՛հ, ան ատե՛ն ես կը մեռնիմ։

—Ինձի աղբօրս պէս կը սիրեմ, յայտնեց վերջապէս մուրացկանուհին, որ Հռոփ անունին կը պատասխանէր։

Անհուն չնորհակալութիւնս և անսահման երախտագիտութիւնս յայտնեցի իրեն որ կը բարեհաճէր զիջանիլ զիս եղբօրը տեղ դնելու։

—Ինչո՞ւ կը սիրես զիս և կառապանները չես սիրեր, հարցուցի սիրտիս պայտելիին։

—Դուն ինծի ամէն օր դրամ կուտաս անոր համար. հիմակ ալ երկուքնոց մը պիտի տաս։

—Մէռան՛։ Բայց, նայէ՛, Հռոփ, ես քեզի քրոջմէս աւելի կը սիրեմ և կ'ուզեմ տէրտէրին առջին քեզի հետ կարգուիլ, կ'ուզե՞ս իմ նշանածս ըլլալ։

Մուրացկանուհիս բարկացաւ, և սկսաւ իջեցնել յանկարծ տեղատարափ մը քիւֆիւրներու, թէեւ քինեուն բառը չարտասանեց, որովհետեւ այն ատեն տակաւին Բօլ Սիմ Ֆրանսացի դերասանին հետ չէր կռուած։

—Քեզի կը վայլէ որ վրաս խնդաս։

—Ինչո՞ւ քու վրադ խնդամ, պատասխան վրայ կ'երդնում որ...

Մուրացկանուհին սկսաւ հաւատալ։

—Հատէ՛ դուն ալ, դուն ինձի չես առներ, դուն բրախսմայով աղջիկ կ'ուզես...

—Հռոփ,—պատասխանեցի շեշտով մը որ բարի էր, վսեմ,—գեղեցիկ,—քու բրախսմադ ինձի համար քու պարկեշտութիւնդ է. միթէ չե՞ս լսած որ ամենահարուստ մարքիզներ կը կարդուին հովուուհիներու հետ. ինչո՞ւ ուրեմն խմբագիր-դերասան մըն ալ չկարենայ առնել մուրացկանուհի մը, երբ տարբերութիւնն ալ այնչափ մեծ չէ։ Միայն խօսք տո՛ւր ինծի որ զիս չպիտի խաբես կառապաններուն հետ։

—Կռողը տանի փիսերը, նորէն խաբեմ ճե մարդու պէս մարդու հետ կը խաբեմ։

Այս անկեղծ յայտարարութիւնը մեծ վստահութիւն ներշնչեց ինծի և սիրտս հանգստացուց։

—Եթէ կ'ուզես, Հռոփ, հիմա նըշանուինք։

Պ. Դարեգինի ախբէրի խանութին առջեւ հասած էինք խօսելէն։

—Դարեգի՛ն, երկու հատ քառասուն փարանոց մատնի տո՛ւր նայիմ, ըսի, մէկ հատը իմ մատս անցուր, միւսն ալ՝ Հռոփին մատը։

Դարեգին հնազանդեցաւ հրամանիս։

—Նշանուեցա՞ք, հարցուց։

—Ա՛լ հիմա երկուքնոցս չպիտի տաս, առարկեց Հռոփ մտատանջութեամբ։

—Առ քեզի հինգնոց մը, սիրելի նշանածս, պատասխանեցի վեհանձնօրէն և համբուրելով նշանածիս մատուընները ծայրը, որ բաւական ադտոտ է։

Ա՛խ, ալքո՛լ, դուն ինչե՞ր ընել կուտաս մարդուն և Թաւշանճանն հազար իրաւունք ունի... մեխանճի չըլլալուն։

×

Հետեւեալ առտուն արթենալուս՝ բոլորովին մոռցեր էի առջի իրիկունը նշանուած ըլլալուս. սակայն, աւա՛ղ, մուրացկանուհիս չէ՛ մոռցեր։

Փողոցին մէջ հագիւ երեք քայլ առած դէմս ելաւ ան՝ խլլոտ քիթովը, բոպիկ ոտքերովը և մուրոտ թեւովը։

—Թօլահա՛ն, ըսաւ բարձրաձայն և ուսիս դարնելով, նշանածդ չտեսնելու կուգաս, հէ՞. ինծի քառասունոց մը տո՛ւր։

Անմիջապէս փութացի քառասունոցը ցնծալ՝ որպէսզի մտերմութեան և սիրոյ ցոյցերը աւելի առաջ չտանի։

Այդ օրէն սկսեալ Հռոփի իմ արհաւիրքս, սարսափս, վախս և ամենամեծ երկիւղս դարձաւ ա՛լ։ Փողոց չէի ելլեր՝ անոր չհանդիպելու համար, ետեւի փողոցներէն կը պտտէի զայն չտեսնելու յոյսով, նետի պէս կը սուրայի՝ որպէսզի ետեւէս չհասնէր. սակայն, ի զո՞ւր, ամէն կողմ դէմս կը անկուէր իրր իմ պատիժս, պատուհասս ուրկէ պրծիլ չէր կարելի։

Անգամ մը յարգելի անօրէնս զիս Թօգաթլեանը հրաւիրեց. փորձեցի մերժել, կարելի չեղաւ, թէեւ ներքին ձայն մը ինծի կ'ըսէր թէ խոշոր խայտառակութիւն մը պիտի ծագէր հոն։

Հռոփի մեզ հեռուէն նշմարելուն պէս չիտակ եկաւ մեր սեղանին քովը և աթոռի մը վրայ նստաւ,

—Ինծի չճանչցունե՞ս։

— Ո՞վ է աս, ըսաւ անօրէնս զարմացած։

Հազար ու մէկ և միլիոնումէկ դոյներու մէջ մտաւ ելաւ երեսս մէկ բոպէի մէջ։

—Ասոր նշանածն եմ, վրայ տուաւ մուրացկանուհիս։

Կառնսօնը կը մտեռնար աղջիկը վերանալու համար։

—Ինծի վռնտել տաս նէ, ամէն բան կը պատմեմ... ինծի երկուքնոց մը տո՛ւր։

—Ա՛ռ երկուքնոցը և տէգ եղիր։

—Ինծի տէգ ընես նէ, ամէն բան կը պատմեմ։

—Զեմ վռնտեր, բանդ գնա՛։

—Բաւդա մըն ալ տո՛ւր։

— Բաւդային պնակը ա՛ռ հետդ տար։

Ամէն մարդ մեզի կը նայէր և չեմ գիտեր թէ ի՞նչ պիտի խորհէր տնօրէնս՝ եթէ չպատմէի իրեն եղելութիւնը, որ զինքը չա՞տ խնդացուց։ Սակայն, վստահ եմ որ եթէ աղջիկը ինծի տալու մտադրութիւն մը ունէր, անմիջապէս վազ է անցած տակէ։

Շիտակ ճամբու մայթերուն վրայ թեւս կը մտնէր յանկարծ և եթէ հինգնոց մը տալու չըլլայի՝ չէր ձգեր օձիքս, ի մեծ խայտառակութիւն ներկաներուն։

—Մարդ իր նշանածը թեւը չառներ, կը հարցնէր չափազանց տրամաբանօրէն։

Հապա կատակնե՞ը։

Քանի մը թաղականի կամ հոգաբարձուի հետ անցած միջոցիս, մինչ զրաղած էինք բարոյական լուրջ նիւթերու և հասարակական բարձր խնդիրներու վրայ ճառել, չուռաֆս, կուգար կռնակիս հարուած մը իջեցնել։

Կը հասկցայի թէ Հռոփն էր, բայց հարուածը կլլելով ձայն չէի հաներ՝ գործը մէջտեղ չհանելու համար, և կը չարունակէի ճառել բարոյական ու հասարակական խնդիրներու վրայ։

—Մեզի պտոյտի տար, ըսած էին քանի մը կիներ՝ հմայիչ ու պարկեշտ կիսաշխարհիկներ, որոնք աշխարհքը ամբողջովին կը վայելեն։

Ճամբան անուդողի մէջ էի։

Վախցածս ալ գլուխս եկաւ, և կը զարմանամ թէ նոյն օրը ինտո՛ր չմեռայ։

Շավէնին առջին էի ճիշդ, մէկ քանի աղուոր կիներէ չրջապատուած և երիկ մարդոց նախանձոտ ակնարկներուն առարկայ ըլլալուս համար ակամայօրէն գոռոզացած։

Թոգաթլեանին առջին անցած էինք և կը յուսայի թէ փորձանքէն ազատած էի նոյն օրը։

Աւա՛ղ, Հռոփ յանկարծ առջիս ելաւ՝ Մէկֆիսթոֆէլէսի... իգականին նման։

Գեանին տակը պիտի անցնէի և սրտաբողով կը սպասէի թէ նայինք ի՞նչ իւշկիւզարութիւն պիտի ընէր հիմա։

—Աս ո՞ւր ես, Թօլա՛ս, բացագանչեց, չարաթ մըն է քեզի չեմ տեսեր, անգամ մը ինծի գրկէ՛։

Ու տեսնելով որ զինքը գրկելու համար անհամբերութիւն ցոյց չեմ տար,

—Մինակ ըլլանք նէ կ'ուզես կը գրկես եա՛, հիմակ ալ իմ մէջէս եկաւ, նա՛... աղաօրս պէս...

Ու խօսքը գործքին միացնելով՝ ձիտէս կախուեցաւ և աղբօրը պէս սկսաւ չարուռ չուրուռ հանրուիլ։

Կարծեցի թէ պիտի մարիմ, պիտի մեռնիմ, պիտի ճողիմ, պիտի սատկիմ, բայց ո՛չ մարեցայ, ո՛չ մեռայ, ո՛չ ճողեցայ և ո՛չ ալ սատկեցայ։

Բարեբաղդաբար, ընկերներս կը մարէին խնդալէ՝ յիմար աղջկան մը յարձակումին պատճառան զոհը կարծելով զիս, որովհետեւ իրենց երեւակայութեանը մէջ չէր կրնար սղմիլ թէ՝ մարդ խլլոտ մուրացկանուհիի մըն ալ դարպաս կրնայ ընել, մինչ հոն կը կենան իրենք։

Զատ մը դնելու համար այս վիճակին՝ գիշեր մը մէկ կողմ քաշեցի մուրացկանուհիս և աղերսարկու շեշտով մը,

—Հռոփիկ, ըսի անոր, ճամբան գացած ատենս ինծի մի՛ մտեռնար։ Քեզի չաւթական մը կը կապեմ։

—Ի՞նչ եղաւ, ծօ՛, բրաւ ան առնուած շեշտով մը, չէ՞ ճե պատիւդ կը դպչի կոր։

—Զէ՛, ամենեւին, ինծի համար պատիւ է ու երջանկութիւն ճամբան քեզի հանդիպիլը։ բայց, աղուոր աչուկներուդ սիրոյն, քովս մարդ եղած ատենը մի մտեռնար և հետս մի՛ խօսիր։

—Նշանուած ըլլալնիս չըսե՞մ։

—Ի՞նչ պէտք կայ ամէնուն ըսել, միայն ինծի կ'ըսես։

Այս դրութիւնը բաւական ատեն չարունակեց և կը յուսայի թէ ազատած եմ ալ, բայց օրին մէկը Հռոփ ա՛լ չկրցաւ դիմանալ և անանկ փոր մը կոտրեց զոր մինչեւ մեռած օրս չպիտի մոռնամ։

Ցլոռայի հետ նոր նշանուած էի և մեր նշանտուքը ամէն յոյս կը ներշնչէր ամուսնութեամբ մը վերջանալու, միւս նշանտուքներէն տարբեր բան մը ըրած ըլլալու համար։

Կիրակի մը, պտտելի էինք եկած Ցլոռայէն հետ և ընդ աչալուրջ հակոդութեան մեծայարգ մայրիկին, որ չատ մը գարեջուր խմելէ վերջ՝ անմիջապէս տուն վերադառնալու ստիպողական պէտքը կը զգար։

Մուրացկանուհիս յանկարծ մեր դէմը ելաւ և համարձակօրէն մեզի մտեռնալով,

—Պարո՛ն, հարցուց ինծի, քովիդ օրիորդը ի՞նչդ է։

—Նշանածն եմ, ամբողջացուց Ցըլոռա։

Այս խօսքին վրայ՝ Հռոփ ապտակ մը իջեցուց երեսիս։

—Զամչցած, չի խպնած, պօռաց ան, հապա ինծի հետ նշանուած էիր, տուած մանրիդ մատս է. նա՛, նայեցէ՛ գ եթէ չէք հաւատար նէ...

—Ի՞նչ...

—Զեմ ուզեր որ ուրիշ աղջկան հետ պտրտես, ինծի տուած չարաթականդ ալ քեզի ըլլայ. ես մինակ քեզի՛ կ'ուզեմ, դուն իմ նշանածս ես, ուրիշ աղջիկներէ ալ կը նախանձիմ...

Ա՛լ ասիկա անտանելի, ա՛լ չափը կ'անցընէր...

—Վրաս մարելիք կուգայ կո՛ր, հիմա պիտի մեռնիմ, կը ձայնէր Ցլոռային մայրը, որ բան մը եղած չուներ։

—Վա՛ա, սրիկա՛յ, անամօթ, կը հեկեկէր Ցլոռա։

—Շան սուրաթ հէհպսիզ, գոլալը չապիկով թուլումպանի, կը պօռար Հռոփ։

Այս եռաձայն... հայհոյանքներէն չուարած՝ այս անել ճամբէն ելլելու միջոց մը կը փնտռէի ի զուր։

—Ինծի նայէ՛, աղջի՛կ, ըսի Հռոփին, դուն իմ նշանածս ես և ինծի հետ կարգուիլ կ'ուզես կոր, չէ՞։

—Հրամմեր ես։

—Բայց ես քեզի հետ կարգուիլ չեմ ուզեր, և նշանս ես կ'ընեմ։

—Սա՛նկ չըսե՞ս, ինչո՞ւ ինծի այսչափ տանէկ կը խաբես կոր. ինծի ա՛մէնչափ ուզող եկաւ տ, ես ամէնուն ալ չէ ըսի. ա՛ռ սա մատնիդ, մէյ մըն ալ ինծի հետ մի՛ խօսիր։

Հաւատալ չէր գար լսածիս.— «Մէյ մըն ալ ինծի հետ մի խօսիր»...

Ու Հռոփ առաւ քաղեց՝ հպարտ, քենոտ ու անիսօս։

Ցլոռային կողմը դարձայ, բայց ան՝

—Մէյ մըն ալ ինծի հետ մի խօսիր, ըսաւ, ու ան ալ առաւ քաղեց՝ հպարտ, քենոտ ու անիսօս։

Եզրակացութիւն.—Ոմանք մէ՛կ քարով երկու թռչուն կը զարնեն։ Ես մէ՛կ քարով երկու նշանածէ ալ եղայ։

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Այս պատմութեանը բարոյականը այն է որ՝ մէյ մըն ալ երդում ըրի բան մը իսկ չարտասանել անամօթ աղջիկներու հետ։ Ամօթխած աղջիկները գոնէ գիտեն լռել։

ՆՈՐ ԳԱՆՏԻՏԱ ՄԸ ԶՈՒՆԴԵԱՆ ԿՏԱԿԻՆ

Ամէն մարդ սա միջոցին գանտիտա մը ունի առաջ քչելիք Զունդեան Կըտակին համար, արդ, ինչո՞ւ ես ալ ինքզինքս իբր գանտիտա ներկայացնեմ՝ քանի որ մէջտեղը տարեկան 120 ոսկի մը կայ, որ մէկուն բերնին մէջ պիտի իյնայ և որ կրնայ նաև իմ բերանս խնայ, մանաւանդ որ ամէնէն աղէկ կըրնամ ծամել ու մարսել այդ 120 ոսկին։

Զունդեան կտակին յարգելի կտակարարները թո՛ղ փոխանակ երկար բարակ վիճաբանութիւներ ընելու և խօսքով... իրարու գլուխ պատռելու, թո՛ղ վերջնական որոշում մը տան և ըսեն.

—Ո՛չ աս պիտի զրկենք, ո՛չ ալ ան, այլ Պ. Երուանդ Թօլայեանը, որ գոնէ կը վայլեցնէ ամսական տասը ոսկին ուտել առանց ոչինչ ընելու։

Գոնէ այս պարագային Մանգուսի ձայն չի հաներ։

Եւ ինչո՞ւ չզրկեն զիս. ինչ առաւելութիւն կամ պակասութիւն ունիմ անդիիներէն՝ որոնք պիտի զրկուին։

«Ագքատ ու Զքաւոր չեմ».— միթէ զրկուելիքները ինք աւելի՞ «աղքատ ու չքաւոր» են։

Որբ չեմ.— միթէ զրկուելիքնե՞ր որբ են։

Գոնէ զիս զրկելով՝ Զունդին նոգին կը խայտայ անդիի աչխարհին մէջ, քանի որ... իր հոգիին ա՛յնչափ ինձի պիտի ընեմ։

Սակայն դիտեմ թէ ասոնք պարապ խօսքեր են և նորէն յարգելի կտակարարները չպիտի հաճին զիս զրկել Զունդեան Կտակին։

Է՛հ. ամէն մարդ Գալաֆեան որդի՛ չըլլար։

Միայն մխիթարական կողմն այն է թէ, ուրիշներ կը սպասեն Եւրոպա երթալ՝ մարդ ըլլալու համար, մինչդեռ մարդ եղած ենք... առանց Եւրոպա ոտք կոխելու։

ԵՐՈՒԱՆԴ ԹՕԼԱՅԵԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՑՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ

(*) Լատիներէն չգիտցողները գուցէ երեւակայեն թէ բաւս աղտոտ խօսք մըն է, զոր անհասկնալի ընելու նպատակով մեռեալ լեզուով մը կը գրեմ. Զիրենք հանդարտեցնելու համար կը փութամ թարգմանել.— «Մարդ եմ և ոչինչ ի մարդկանէ անծանօթ է ինծի»։